

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagari tän. № 1, tuba 50. (Sõjamineisteriumi majas). Avatud kella 8—15. Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjaamast).	Aastas Mk. 300 Poolesaastas „ 150 Veerandaastas „ 75 Üksiknummer 15 marka.	$\frac{1}{1}$ lehekülge Mk 3600 $\frac{1}{2}$ „ „ 1800 $\frac{1}{4}$ „ „ 900 $\frac{1}{8}$ „ „ 450 $\frac{1}{16}$ „ „ 250

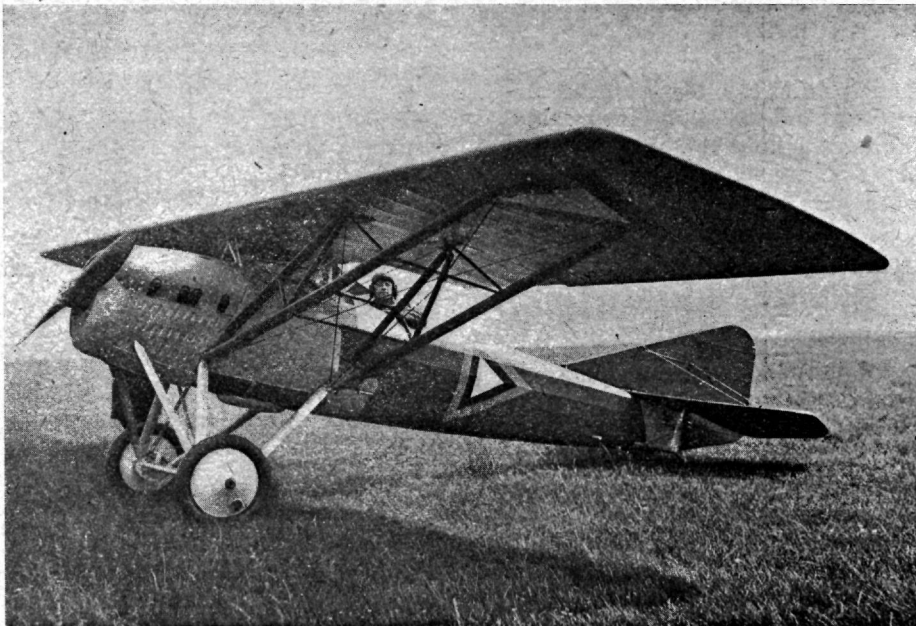
№ 44/45.

Laupäeval, 8. novembril 1924.

VI aastakäik.

S I S U :

A. J.: Tuleviku sõjavägi. — A. S.: Tööpäev lennukooli aerodroomil. — J. J. Ühenduse pidamine salaluures. — K.r: Marokkos. — O. Kurvits: Kapten Friedrich Vreemann'i mälestuseks. — O. K.: Komandeerimisest ja komandeerimise päevarahast. — A. S.: Ringreisil Ida-Poolas (Polesjes). — Sergei Leets: Mõnda soomusauto-divisjoni väljaõppest Prantsuse määrustiku järele. — A. P.: Orienteerimine õhus. — E. V.: Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele (järg). — O. K.: Keemilise sõja küsimus Inglismaal. — A. L.: Prantsuse noorsugu ja ohvitseri elukutse. — Lgs.: Meriväe ohvitseride erihariduslised kursused. — Lgs.: Raamatukogud kaitseväes. — Veltveebel Richard Niggol †. (Nekroloog). — Vabadusristi kavalerid: major Uskam, major Pajusson, kapt. Avotin ja kapt. Karing. — J: A-n.: Admiral Bertram S. Thesiger. — Inglise sõjaväe eelarve 1924/1925 a. — Sõjaväelised teated välisriikidest. — Ametlikud teated. — Sõjainistri käsukirjad. — Käsukiri Tallinna garnisonile. — Kohus. — Kroonika. — Sõdurite kodu tegevus 1. kuni 20. novembr. 1924 a. — Väljamaa sõja-ajakirjandus. — Kas on nimetus „üleajateenija“ kohane.

Üks viimastest lennuk-hävitatjatest, mis tarvitusel ka meie kaitseväes.

Tuleviku sõjavägi.

31. juulil 1914 a. langes Pariisis mõrtsuka käe läbi Prantsuse sotsialistide juht, — praeguse peaministri Herriot' hea sõber — Jean Jaurès. Jean Jaurès oli üle 70 a. vana, parlamendi liige. Ta oli üleelanud mitu riigikorra pööret — kuningriigist vabariiki ja ümberpöörduvalt, oli osa võtnud Pariisi kaitsest 1870—71 a. ja oli kuni oma halli vanaduseni tuliseks Prantsuse patrioodiks jäänud.

Mõni aasta enne ilmasõda arutati Prantsuse parlamendis uut teenistuskäigu seadust — nimelt 3 a. väeteenistust.

J. Jaurès asus ägedasse opositsiooni mitte ainult 3 a. teenistuskäigu seadusele, vaid Prantsusmaal valitseva kaadersõjaväe süsteemile.

1911 a. ilmus J. Jaurès'i sulest suur üle 500 leheküljeline töö „L'armée nouvelle“ — uus sõjavägi. See raamat tõlgiti kiirelt paljudesse Euroopa keeltesse ja arvan, et üleliigne ei ole „Sõdur“i“ lugejat peajoontes selle huvitava tööga tutvustada.

J. Jaurès ei unista mõnest utoopilisest rahvastevahelisest igavesest rahust, vaid Jaurès näeb sõjaväes riigi ja rahva olemasolu tugevamat alust. Kuid kuidas *organisoorida* sõda riigikaitset? — Kas jääda endiselt selle süsteemi juurde, mille lõi suur Prantsuse revolutsioon ja mida tuntakse terves ilmas kaadersõjaväe mõiste all? Hallis ajaloo minevikus — inimsoo koidikul — ei olnud kahte mõistet sõjaväe ja rahva tarvis. Sõjavägi ja rahvas — need olid lahutamata mõisted.

Aegade arenedes tekib töö spetsialiseerumine — tekib sõjameeste klass — „kasta“.

Sarnast kasta sõjaväge tuntireekas ja Roomas langemise ajajärgul.

Keskaeg oma feodaalkorraga suurendas veel osalt seda erinemist, tekib sõjameeste „tsunft“ — äriliseks otstarbeks. Sõdasid peeti kuningate ja valitsejate huvides ja nende erilõbuks. Rahvas ja rahvahuvivid seisid kaugel sellest. P.-Ameerika vabadussõda 1775—1783. lõi sõjaväe otstarbe üle uue mõiste.

G. Washington'iga eesotsas ühines terve rahvas vallatud ja sütitatud ühest kõrgest aatest — saada vabaks inglaste ikkest!

Ja üks ole sarnaseks näiteks ka meie vabadussõda. Need sõjad nõudsid rohkem, kui käputäit sõjameeste klassi või kaader sõjaväge. Need sõjad peeti terve rahva huvides ja nad nõudsid kogu rahva ühistööd.

P.-Ameerika vabadussõjale järgnes Prantsuse revolutsioon, võttes omaks Ameerikast

toodud põhimõtted. Revolutsiooni sõjavägede suurem organiseerija — „võitude organisator“ Carnot, lõi sõjaväe komplekteerimiseks uue süsteemi. Sõda peetakse kogu rahva huvides — siis andku ka kogu rahvas sõdureid ja kogu rahvas pidagu neid üleval.

Kuningate tugevam tööriist — sõjavägi — oli nende käest ära libisenud. Sõjavägi oli saanud kogu rahva huvide ja olemasolu kaitsjaks. Prantsuse revolutsioonisõjaväe komplekteerimise viisist arenes kaadersüsteem, mis kuni senini maksev paljudes Euroopa suuremais ja väiksemais riikes.

Selle kaadersüsteemi, kui „pehastand ja iganenud“ (Jaurès) sõjaväe komplekteerimise viisi vastu astub Jaurès ja näitab tema puudusi.

Kaadersõjaväe iseäralduseks on see, et rahuajal peetakse alal kaadrit — s. o. võrdlemisi väikest arvu sõjaväge. Sundusliku teenistusaja äraolnud arvatakse reservi, kust neid ajuti lühikesteks õppeharjutusteks kokku kutsutakse. Sõjakorral kutsutakse kokku reservisolejad ja teenistuses olev kaader peab olema haputagnaks, et sulatada ühte kõik reservist tulijad — üheks tervikuks — tugevaks sõjaväeks. — Need on kaadersõjaväe põhihood.

J. Jaurès väidab, et ka sarnaselt selle mõistega, mis teda Prantsusmaal tuntakse, on sünoniim vangimajale, on jäänus feodaalajast, kus kõrged müürid teda muust maailmast lahutasid. See müür oli ka sõjaväe lahutajaks seltskonnast.

Suudab aga nüüd kasarm, kui sõjaväe kasvatus taimelava — täiskasvanuile riigikodanikkudele külge pookida omadusi, mis püsiks terve eluaja.

Sõjakorral saab sõdima mitte kasarmus olev kaader, vaid 90% sõjaväest moodustub reservist, kellel kasarmu kasvatus vast ainult kõige kurvemad mälestused.

Siin väljendab Jaurès oma tugevama väite: „et kasvatada sõjaväge, tarvis kasvatada tervet rahvast“. — Seda ei suuda teha kasarm-kaadersüsteem. „Oleks absurdne nimetada kasarmut kodanikkude kooliks“, (Jaurès). Kasarmkasvatuse aeg on selleks liig lühike, et külge pookida kodanik-sõdurile isamaa armastust, kui tal seda ennem ei olnud, ja kasarmkasvatuse aeg (3 a.) on liig pikk selleks et õpetada sõjakunsti elementaarvõtteid.

Kodanik-sõduri kasvatus peab algama kodus (perekonnas), süvenema seltskonnas ja täienduma sõjaväes.

Kodu, kool, seltskond ja sõjavägi on astmed riigikodaniku kasvatuse redelis. Neid üksteisest lahutada, tähendab neid hävitada.

Kasvatus algagu varakult kodus ja koolis.

Kasvatus olgu läbiimbunud tõsisest patriotismist, milles kajastuks terve rahva ideaal. Sõjaväele on alati tarvis ideaali — „ohvrituld“ nagu Jaurès nimetab. Niisuguseks ideaaliks oli Ristisõdijatele usk, Prantsuse revolutsiooni sõjavägedele hüüd „isamaa hädaohus“, sakslastel „Vaterland“ (1813 a.). Need olid rahva ideaalid, mille eest sõjavägi lahtise rinnaga kuulirahale vastu läks.

„Need ideaalid ei või ialgi tekkida kasarmu õhkkonnas“. (Jaurès.)

Venelaste „за царя, вѣру и отечество“ olid tühjad sõnakõlksud, udused ja arusamatud suurele rahvamassile.

Ko'mandaks kasarmukasvatuse paheks peab Jaurès ohvitseride vildakut ettevalmistust. Jaurès arvustab teravalt Prantsuse sõjakoolide kasvatusemetoode, õpetuse teoreetlikkust ja abstraktsust.

Ta peab enam-vähem õigeks P.-Ameerika osalist ohvitseride ettevalmistust ülikoolide juures sellekohase fakulteedi kaudu. Pärast kasarmsüsteemi teravat arvustust asub Jaurès uute sõjaväe kasvatuse süsteemi põhimõtete ülesseadmisele.

Jaurès'e tuleviku sõjavägi oleks midagi praeguse P.-Ameerika miilitsa taolist. Jaurès esitab isegi oma töö lõpul sellekohase paragrahveritud seaduse projekti — tuleviku sõjaväe põhijooned.

Et kasvatada sõjaväge, tarvis kasvatada tervet rahvast. Sõjakorral, mis algatud riigi ja rahva huvides, astub tegevusse terve rahvas. Rahva ideaal olgu ka sõjaväe ideaal. Rahvas on ju selleks reservuaariks, on mul'apinnaks, kust ammutab sõjavägi oma elujõudu. Kodanik-sõduri kasvatus algagu varakult kodus, täiendugu koolis ja süvenegu seltskonnas ja lõpuks sõjaväes. Ta sarnanegu peajoontes Jaapani vana kasvatuse põhimõtetele: 1) patriotism, 2) kangelaste kultus ja 3) spordi harrastus. Kasarmsõjaväe asemele astugu tugev demokraatiline miilits.

Senised kasarmu mõisted ja pahed kadugu. Füüsiline ja moraalne kasvatus olgu selle sõjaväe nurgakiviks.

Kuid selleks, et sarnane sõjavägi oleks vääriline ja modern sõja raskustele vastu panna suutev, on tarvis: 1) õhutada ja kasvatada rahvuslist tunnet, 2) rahva kõrget kultuuritasapinda ja eriti suurt tehnilist haridust, 3) autoriteetlist valitsust, 4) seaduseaustajat

rahvast, 5) tööstuse mobilisatsiooni ettevalmistust.

Jaurès tulevikusõjaväe organisatsiooni projekt kokkuvõetult on:

I. Riigikaitsest on kohustatud osa võtma kõik kõlbulikud kodanikud 20 a. kuni 25 a. vanaduses.

a) 20—34 a. aktiivsõjaväes.

b) 34—40 a. reservis.

c) 40 a. ja vanemad maakaitseväes.

II. Aktiivsõjavägi on diviisidesse jagatud — territoriaalsüsteemi järele.

III. Ainult spetsiaalväelike (insener-, kahur- ja ratsaväge) komplekteerides võib kodanik-sõdureid ühest territooriumist teise üle viia.

IV. Aktiivsõjaväe ettevalmistus sisaldab kolm faasi: 1) Noorte poiste õppus, 2) nekrutite õppus ja 3) aegajalised kindlakavalised kordamise õppused.

V. Poiste õppus algab 10 a. vanusel kestab 20 eluaastani. See õppus ei ole mõni shablooniline kasarmu eelõppus. Selle õppuse eesmärk on tervis ja väledus — harrastades võimlemist, tehes rütmilisi liigutusi, laskeharjutusi jne. See kehaline kasvatus olgu vaba igast rekordspordi võttest.

Kehalist kasvatust juhivad ohvitserid ja allohvitserid — oma ringkondis (territoriaalsüsteemi järele).

VI. 20 a. vanaks saanud noormees kutsutakse 6 kuuks oma lähemasse garnisoni, — nekruti õppust läbi tegema. Neist nekrutitest moodustakse kompanid, eskadronid ja batareid.

Need üksused on ajutised. Õppuse lõpul arvatakse nekrut (sõdur) territoriaalväkke.

VII. Aktiivteenistuses on iga meeskodanik 13 a. (kuni 34 eluaastani). Selle aja vältusel kutsutakse kodanik-sõdur 8 korda manöövritele — vähemate üksuste manöövrid, mille kestvus 10 päeva ja suurte üksuste manöövrid 21 päeva. Katsemobilisatsiooniks võib kodanikke kuni 3 k. kokku kutsuda.

Ohvitseride ja allohvitseride juhatusel korraldakse laskeharjutusi.

Iga kodanik-sõduril on omas kodus sõjaväe munder valmis.

Relvad ja laskevarustus on asetud kihelkondade, alevikkude ja linnade depoodesse ja on kohalise kodanlise või sõjaväelise valve all. Maakondades, mis riigipiiril, on igal kodanikul sõjariist kodus.

Artilleria, inseneriväe relvad ja varustus on riigi idapiirile (Saksamaa vastu) asetud ja alaliseks mobilisatsiooniks valmis.

VIII. Sõjaväe õpekaader on: 1) elukutselised ohvitserid ja allohvitserid ja 2) ajutiselt teenistusse kutsutavad (manöövritele). Nekruti õppust juhivad alalise väe ohvitserid ja allohvitserid.

Allohvitseride komplekteerimiseks valitakse soovi järele paremad 6 k. nekrutkooli lõpetajad, keda 3 kuuks allohvitserikooli saadetakse.

Allohvitseridel on eraellu minnes igas riigiasutuses kohasaamiseks eesõigus. 50 a. vanuselt arvatakse nad pensionile. Allohvitseridele tehakse igatpidi kergendust ohvitseriks saamiseks.

IX. Üks kolmandik ohvitseri-kaadrist on elukutselised ohvitserid.

Keskooli lõpueksami sooritanud nooredmehed, kes 6 k. nekrutiõppuse lõpetanud, võivad ülikooli sõjaväeteaduskonda astuda.

Õppuse kestvus ülikoolis on 4 aastat. Sõjaväeteaduskonna kuulajatel on ajalugu, kirjandus, mõtteteadus, rahvamajandus ja poliitiline ökonomia ühine teiste teaduskondadega.

Sõjaväeteaduskonna kuulajad saavad riiklist toetust.

Neljaastase õppuse järele nimetakse kursuse lõpetajad noorem-leitnantideks. Ülikoolis õppimise aeg arvatakse teenistuse aja hulka.

Iga uue aukraadi omamiseks peab ohvitser ülikooli juures 20-päevase kursuse lõpetama. Kõrgemat sõjaväelist haridust annab kõrgem sõjakool, mis asub ühe ülikooli juures.

X. Kaks kolmandikku ohvitseridest olgu kodanik-ohvitserid. Nekrutiõppuse lõpetamisel annavad keskkooli lõpetanud nooredmehed, kes sõjateaduse fakulteeti ei soovi astuda, vastava eksami ehk lõpetavad selleks määratud kursuse ülikooli juures — reservohvitseri aukraadi omamiseks. Ükski kodanik ei või arstiks, kohtunikuks, inseneriks ega kooliõpetajaks muidu saada, kui peab reservohvitseri aukraadi omama.

XI—VVIII. Viimased paragrahvid on juba vähem tähtsamad. Nad sisaldavad reservi ja maakaitse korraldust, salakuulamist jne.

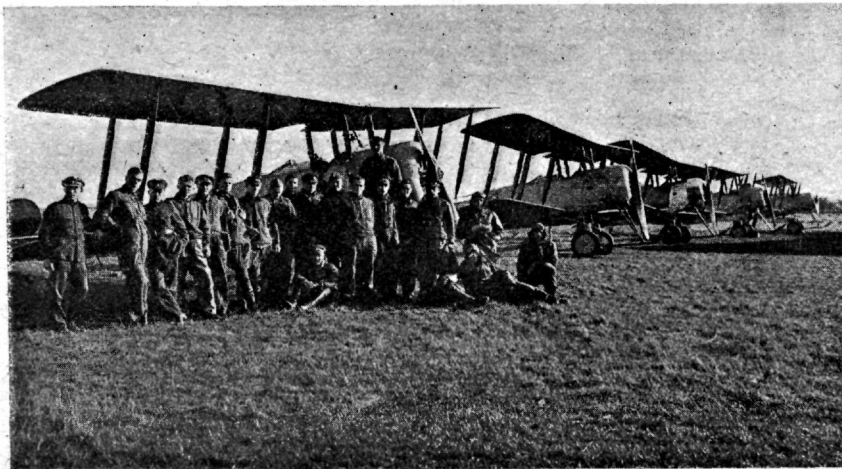
J. Jaurès' mõtted on huvitavad just nüüd, kus terve Euroopa Rahvasteliidus desarmeerimist lahendab ja riigijuhid pead murralad, kuid viia endisesse ruupasse ilmasõjas hävinenud riiklist majandust. A. J.

Tööpäev lennukooli aerodroomil.

— „Kontakt!“

Aviomotoristid tõmbavad propellerit, mootor sähvatab, alguses turtsub, kuid kisub siis kohe täied tuurid peale, ning mõni minut hiljem on õpelennuk kõrgel õhus. Instruktor esimeselt istmelt annab läbi

telefoni juhatusi õpilasele, kes tagumisel istmel kibedasti ametis. Inglise „Avro“ mootoriga „Clerget 130 H. P.“ on tõesti tubli õpelennuk: stabiilne, tugev, küllalt kiire, tundelik, ning lubab teha kõik vigurlennud.

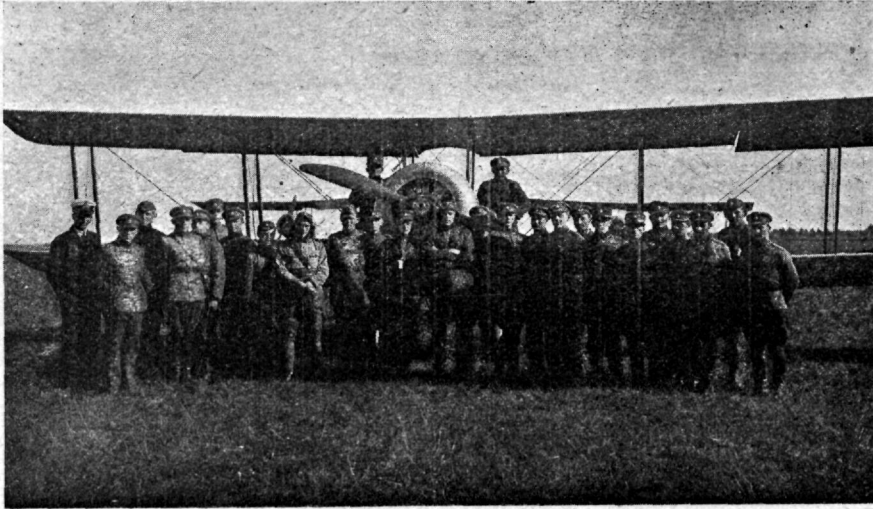

Lennukool 1924 a.

Lenduriklassi õpilased ühes instruktoritega. Ülesvõtte tehtud praktiliste tööde ja lendude algul.

Suvi. Valge on küll väljas, kuid hommikune päike ei paista veel silma neile, kes aerodroomil askeldavad. Aerodroomil keeb elu: õpilased, õliga määratud tööriietes, ruttavad edasi-tagasi, näod tõsised — kes õiendab õli, kes bensiinõude kallal; motoristid vaatavad veel kord mootorid järele; tuuakse uusi lennukid angaari-dest välja, kus tosin mehi nobedasti ametis, aerodroomi korrapidaja jälgib hoolega lennukite tõusu ning maandumist, vaadates kella ning tehes ülesmärkimisi. Kui keegi sel momendil aerodroomil vabalt jalutab, siis ainult tunni- mees, püss õlal, aga see on jälle tema amet. Lennukid tõusevad ja maanduvad, instruktorid vahetavad õpilasi, ja nii kestab sarnane kihav elu aerodroomil kuni päike kõrgele peakohale on kerkinud.

Lennukool 1924 a.

Lendurite klassi õpilased suve lõpul. Puuduvad juba need, kes klassist ära on läinud, kes ise lahknud ja kes instruktorite poolt kõrvaldatud.

Paremal pool lennuriietes instruktorid — kapten Haas, leitnant Post, kapten Emery (R. A. F.) ja lendur-velk Valdman.

Tehakse vaheaeg; mõni instruktor, kellel palju õpilasi grupis, sirutab jalgu ning vaarub, — ega inimene rohkem ei jaksa, kui jõud lubab! Tund aega kestab puhkus, mille jooksul keha kinnitakse, siis lähivad lendurõpilased angaari ning töötubadesse tööle. Meeltülendav on vaadata, kuidas siin kõik usinasti toimetavad; töö on must, igalpool rasv ning õli. Harjumata silmal on siin raske vahet teha, kes ohvitser, ehk kes sõdur on, — ühesugused näevad nad kõik välja. Teadjalgi isikul on raske üles leida näiteks endist „schik“ platsadjutanti, niivõrd on mees tavoti ning kastooriga määrduvad, nagu suitsust must. Siin teeb meie ohvitser tööd, olles tagaäetud huvist asja vastu. On lennud lendurõpilastega lõppenud, avatakse järgnevad angaardid ja tuuakse välja teised lennukid, — nüüd algavad praktilised lennud lendurvaatlejate klassi õpilastega. Seni, kui motorist lennukil askeldab ja mootori soendab, uurivad lendurid ning vaatleja õpilased antud ülesandeid. Kui kõik valmis, algab lend. Üksteise järele stardivad lennukid, keerlevad aerodroomi kohal kõrgust võttes, ning kaovad ruttu kaugemale sinava taeva võlvil. Töötubades aga huluvad mootorid, krahistavad ning häälitsevad mitmesugused pingid.

Peale lõunat, kui lendurvaatlejate klass omad tööd aerodroomil on lõpetanud ning õpilased laboratooriumitesse lähivad, algavad jälle lennud lendurõpilastega. Kordub sama pilt nagu varahommikul. Vahe on vast ainult selles, et silmaringi laiendamiseks aerodroomilt kaugemale lennatakse, tihti linna kohale, et vaadata, mis seal uudist näha on. Hommikul vara, kui terve linn rahulikult puhkab, ei taheta kodaniku und segada. Siiski, Kadrioru pool ning Piiritall peavad magajad mootorite müraga leppima. Kui ilm soodus, tehakse rohkem koge-

nud õpilastega maandumisi, näidatakse, kuidas surmasõlme, pöörast, ületäiiva jne. teha, näidatakse juba varakult sellepärast, et see õpilasi hästi karastab. Kasarmute ning kantselei hoone vahelisel teel seisab kogu päev alati valmis sõiduauto. Võib juhtuda, et teda vaja läheb, aga parem on, kui ta seisaks tarvitamata. Kelle peale aga võõriti vaadatakse, sellejuures siiski heasüdamlikult, on arst, ühes oma velskeriga. Arst toonitab igal võimalikul juhusel, et ega mina siin midagi ei oota, et noh, võib ju kellegil sõrm kuhugile vahele jääda, siis nagu oleks tegemist. Sarnase seletuse vastu ei ole kellegil midagi, kuid pole kellegile saladuseks, et arstil kandraam ja esimese abiandmiseriistad nurga taga „maskeeritud“ on. Andku saatuse, et arstikandraam alati nurga taga tegevuseta vedelema jääks, ehk, nagu keegi nal-

jatades tähendas, kandraamiga ainult kursuse lõpul vanad õlised riided aerodroomilt ära viidaks. Kahtlemata on doktor sellega täiesti päri. Aeg läheb ruttu, päikene hakkab mere taha vajuma, lennud ei ole veel lõppenud. Veel mõni aeg, ning juba saabub videvik. Instruktor, kellel veel õpilane ootamas, teeb lõplennu. „Kontakt!“ „Avro“ kerkib kõrgele, aset leiab harilik õpelennu toiming, mille lõpuks sõlmed ja ületäiiva pöörangud ning sügavas videvikus maandub lennuk. Aerodroomil ei ole enam mootori müra. Lennukid pestakse puhtaks ning viiakse angaari. Tööpäev on lõppenud. Väsinud on kõik, kui kodupoole minok algab. Ei ole uudiseks, et mõni instruktor autosse istudes kohe magama uinub. Ja ega palju magada ei saa: järgmisel hommikul peab enne päikest jälle kohal olema. A. S.

Lennukool 1924 a.

Selle suve esimesed „solistid“ (iseseisvalt esimestena lendama hakanud) lenduriteklassist — noorem-leitn. Sontag ning noorem-leitn. Martson.

Ühenduse pidamine salaluures.

Kui salaagent on kogunud tarvilikud teated vastase üle, siis on neid tarvis selle asutuse või isiku kätte toimetada, kes agendi välja saatis. Kõige laialdasem viis selleks on see, et agent peale ülesannete täitmist tagasi ilmub ja isiklikult oma ülemusele ettekande teeb. Kuid see on ainult võimalik (kuigi ka mitte igakord) liikuvate agentide juures, keda teatava ülesandega välja saadetakse, kuna kohapealsed agendid (residentid), kes kindlalt teatavas ringkonnas elutsevad, harva seda viisi oma teadete edasisaamiseks tarvitada võivad. Nemad peavad otsima omale teisi abinõusid teadete edasisaamiseks. Rahuajal on seda muidugi kergem läbiviia, kui sõjaajal. Rahuajal võib teateid hariliku posti kaudu saata sala kirjaväsi abil, ehk jälle peidetult saadetavate asjade vahel, nagu kuue voodri vahele ömmeldult jne. Kuid ka siin võivad teated kontrolli kätte sattuda ja ärahävitatud saada. Kõige rohkem tarvitusele võetud abinõu on see, kui sõjaajal on teadete edasisaamine selleks eraldi palgatud isikute kaudu, kelle alaline ülesanne selles seisabki, et ühendust pidada salaagendi ja teda väljasaatnud asutuse vahel. Neid isikuid nimetakse posteljonideks ja nemad viivad residentide või agendi poolt kogutud teated edasi vastava asutusele ja toovad sealt jälle uued ülesanded agendile tagasi. Posteljonid peavad füüsiliselt hästi vastu pidavad, otsusevõimelised ja takistuste äravõitmise abinõude leidmises väga osavad olema. Sõjaajal on nende töö muidugi suuremate raskustega seotud, kui rahuajal. Iseäranis suurt rõhku tuleb nendel kaasa viidavate teadete ärapeitmise peale panna, et need mitte vaenlase kätte ei sattuks. Selleks tarvitakse väga mitmesuguseid abinõusid, mida iganes inimese fantaasia välja võib mõelda, juba vanast ajast saadik.

Juba 500 aastat enne Kristust, kui Persia kuningas Darius oma lossis auvängina pidas kuningas Histie'i, saatis viimane oma väimehele salasõnume, et tema Perslaste vastu mässu tõstaks, nõndaviisi: ta laskis oma ustava orja pea paljaks ajada ja torkis tema naha sisse järgmised sõnad: „Alga mässu!“. Kui orja juuksed suureks kasvasid, läks tema teele. Kohale jõudes lasi ta oma pää uuesti paljaks ajada ja näitas seda määratud isikule, kes sealt Histie'i soovi luges ja seda ka täitis.

Sparta kuningas Damaret (520—492 enne Kristust,) olles omalt maalt sunnitud põgenema ja ajutist varjupaika otsima Persia kuninga juures, sai viimase käest kuulda tema kavatsusest tervet Greekamaad ära võtta. Damaret otsustas selleks kohe oma kodumaalastele teatada. Ta kirjutas sõnume isäraliste tahvilikeste peale ja kattis nad pärast õhukese vaha korraga üle. Vahid lasksid need tahvlid läbi, ega märganud seda mitte, et nende peale sõnum kirjutatud oli.

Karthagolaste sõjas roomalastega saatsid esimesed õige sagedasti salasõnumeid, mis peideti jäneste ja teiste tapetud metsloomade sisikonda. Metsloomad olid sõnumivijatel kaasas toidu tarbeks.

Ameerika sõdades peitsid sõnumiteviijad teatelehed jalutuse keppidesse, mis seest selleks otstarbeks õõnsaks olid tehtu. Samas sõjas tuli ette ka juhtumisi, et sõnumite ärapeitmiseks õõnestati hobuse kabja sisse raua alla õõnsus, millesse teatelehekeseid paigutati.

Metz'i kindluse piiramise ajal pidasid prantslased omadega ühendust siikombel, et nad teated peitsid saapataldade, mütsisirmi ja riide voodri vahele; samuti paigutasid nad neid valehammaste, sigarite, noapeade jne. sisse.

Keegi lesknaine viis Metz'i kindluse piirajatest prantslastele telegrammid läbi, peites neid oma juustesse. Suuremalt jaolt mahutati telegrammid väikes-

tesse kummist kerakesse, mida viija hädakorral alla neelas, et ärahoida nende sattumist vaenlase kätte.

Kuulus Napoleoni aegne spioon Schulmeister, kes enne salakaubavedaja oli olnud, tarvitab oma salakirjade ja tõendavate dokumentide ärapeitmiseks koera, kes temaga alati kaasas käis, ja kellel kaheksakordne nahk oli; pealmine nahk oli kunstlikult tehtud ja sella alla peideti kõik saladused.

Palju on neid võtteid ja viisid, kuidas salateadete edasitoimetajad neid ärapeidavad. Meie märkisime ära siin ainult nende hulgast rohkem iseloomulikumat.

Peale selle, et teadete edasitoimetajad sõnumed ärapeidavad, on veel tarvilik, et sõnumed tingimata salakirjaga ülestähendatud oleksid. Sest ikkagi võib juhtuda ka kõige hoolsama ärapeitmise peale vaatamata, et vaenlane sõnumed ülesleiab. Salakirja võib väga mitmet moodi kirjutada. Ka sellel alal leitakse alati uusi võtteid. Täheksime siin üldiselt rohkem iseloomustavate salakirja viiside peale:

1. Salakirjad, mis kirjutatakse harilikkude era kirjade näol, milledes rägatakse perekondlistest, kaubanduslistest jne. asjadest, kuid mõistetakse hoopis teist asja, aga nõnda, et kõrvaline isik, kes ei ole mitte kirja saladusse pühendatud, ei märkagi, milles kirja tõsine sisu seisab.

Toome näituseks ühe niisuguse kirja proovi minevikust:

„Armas Karl!

Saadan Sinule ära laenu protsendid. Saame alati tänutundega mäletama seda abi, mis Sina meile üles näitasid. Asi edeneb hästi ja väga võimalik, et tuleval aastal võime Sinu laenu protsente suurendada. Kirjuta sagedamini.“

Selle salakirja alla aga mõisteti järgmist kirja sisu: „Saadan Teile palga mõõdaläinud kuu eest. Teie mõõdaläinud kuu ettekanded on head. Kui asi nõndaviisi edeneb, siis suurendame tuleval aastal Teie palka. Saatke sagedamini teateid.“

2. Salakirjad, mis kirjutatakse hariliku kirja näol, kuid loetakse kokkuleppe järele kas üle ühe, ehk kahe rea, kusjuures võetakse arvesse ainult see, mida need määratud read räägivad, kuna vahepealsed read ainult õige sisu varjamiseks on kirjutatud. Seesuguse kirja kokkuseadmine nõuab aga palju osavust, et peasisu kõrvalise sisu abil hästi varjata.

3. Kirjakirjutaja ja kirjasajaal on ühesugune kirjalugemise katteabinõu, mis kirja peale pannes, osa sõnu täiesti kinni katab, osa aga lugemiseks lahti jätab. Sõnumesaatja paneb selle katte paberi peale ja kirjutab lahtiste ruutude sisse just seda, mis temal tarvis läheb teatada. Pärast võtab tema katte ära ja täidab tühjad kohad harilikkude sõnadega täis, aga nõnda, et kiri täieliku sisu saab ja kõrvalistes isikutes mingisugust kahtlust ei ärata.

Näituseks, kui sõnumesaatjal on tarvis teatada, et „Rakveres asub 2. jalgväe polk, siis mahutab tema need sõnad lahtistesse ruutudesse ja täidab pärast vabad kohad muu tekstiga täis. Kiri võib järgmine välja tulla:

Armas Karl!

Käisin eile Rakveres. Minu öde asub tuleval nädalal sinna. Leidsin temale korteri 2 toaga. Viimasel ajal valutab tema jalg jälle. Teda ravitseb nüüd Dr. Polk. Ootame ka Sinult kirja. Tervitades Peeter.

Kui eeloleva kirja saaja teda samasuguse kirjakatte abil loeb, kui saatja kirjutab, siis saab tema järgmise teksti:

„Rakveres...asub...2...jalgväe polk.“

4. Kirjutakse hariliku sisuga kiri, milles midagi kahtlast ei ole. Kuid kirja algul või lõpul oleva tühjaksjäänud paberiosa peale kirjutakse mõnesuguse aine abil sõnum, mis paberil nõnda ära kuivab, et teda sugugi enam näha ei ole. Aga sellekohaste abinõude tarvitusele võtmiseks saab kiri uuesti loetavaks. Nii võib, näituseks, marjajää vedelikuga kirja kirjutada, millest mingisuguseid jälgesid pärast paberile ei jää. Kuid kui ajada see paber lambi peal ehk mõnel muul teel palavaks, ilmub hallpruunikas kiri kohe nähtavale, mida selgesti lugeda võib.

5. Salakirjad kirjutakse märkide, numbrite ja tähtede abil, millel kõikidel oma isesugune vastav tähendus on. Siin on tarvitusel väga palju süsteemid. Igaüks katsub sellel alal midagi uut tarvitusele võtta. Kuid kõiki neid süsteemid võib kahte peagrüüpi jagada: a) kindla võtmega kriptograafia ja b) muutliku võtmega kriptograafia.

Kindla võtmega kriptograafia süsteemid seisavad selles, et üks ja sama sõna alati ühede ja samade märkide abil kirjutakse. Kirja lugemise ja kirjutamise võtmeks võib siin lihtsalt üks teatav raamat ehk ajakiri olla. Kiri kirjutakse numbrite abil. Iga tähe ehk sõna ülesmärkimiseks on kolm nummert tarvis. Esimene number juhatab kätte lehekülje, teine number — rea ja kolmas number — sõna ehk tähe järjekorra reas, mille juures, kui sõna järjekorda tähendatakse, sellele numbrile kriips alla tõmmatakse. Seesuguse võtme tarvitamine võtab niihästi kirjutajalt kui ka lugejalt palju aega, sest et iga täht on kolme numbriga märgitud.

Palju kergem on, kui võtmeks eraldi sellekohane sõnastik kokkuseatakse, kuhu terve tähestik, numbrid ja ka rohkem pruugitavad tähtsamad terminid sisse on kantud, millelele kõigile vastavad järjekorra numbrid on antud. Salakiri kirjutakse nende järjekorra numbrite abil, ja sõnaraamatust võib alati numbrile vastava tähenduse leida. Kuid niisuguste ühiste sõnastikkude halb külg on selles, et ka vaenlasel korda võib minna neid omada.

Muutliku võtmega kriptograafia süsteemid seisavad selles, et ühe ja sama sõna ülestähendamine ei sünni mitte alati ühede ja samade märkide abil, vaid on muutlik. Toome näituseks, järgmise võtme:

Valmistakse kas papist, ehk, kui võimalik, siis puust või metallist kaks ringi. Üks on suurem ring, teine väiksem. Mõlemate ringide välisäärele on järjekorras tähestik märgitud ja numbrid 1 kuni 9 ning 0. Väiksem ring on suurema ringi peal ja võib liikuda oma telje ümber, mis tal ühine on suurema ringiga; suurema ring seisab paigal. Abivõtmeks antakse alati üks tea-

tav sõna, ütleme näituseks „sõda“. Et nüüd nende ringide ja sõna „sõda“ abil teatavat teksti shifreerida, on tarvis kõik tekst grüüpidesse jagada, märkides igasse grüüpi neli tähte, sest et sõna „sõda“ on nelja tähega. Kõige esite shifreeritakse kõikide grüüptide esimesed tähed, siis teised jne. Et grüüptide esimesi tähti shifreerida, on tarvis väikest ringi nõnda keerata, et tema „s“ täht (s, „sõda“) tuleb suure ringi „a“ tähe vastu. On see sündinud, siis võetakse suure ringi tähestiku järele teksti grüüptide esimesed tähed ja kirjutakse neid üles nende tähtede ja märkide abil, mis neile vastavad väikesel ringil. Grüüptide teiste tähtede shifreerimiseks on tarvis väikest ringi nõnda keerata, et tema täht „õ“ (sõda) tuleb suure ringi „a“ tähe vastu; edasi sünnib tegevus samuti, nagu eelpool nägime. Grüüptide kolmandad ja neljandad tähed shifreeritakse samal viisil. Shifreeritud kirja deshifreerimine sünnib vastavalt tema shifreerimisle. Selle võtme süsteemi hea külg seisab selles, et teda alati ise jälle uuesti valmistada võib, kui ta kaduma on läinud, ehk kui teda hädaohlik on kaasas kanda. Siin on tähtis ainult abivõtme määratud märgusõna.

Peanõuded, millele kriptograafia süsteemid vastama peavad, on nende lihtsus ja shifreerimise ning deshifreerimise kiirus.

Peale teadete edasisaatmise isikute, posti, raudtee jne. kaudu, tarvitakse salaluures veel järgmisi ühenduspidamise abinõusid:

1. Signalseerimine mitmesuguste sellekohaste märkide abil, missugune viis tarvitusele võetakse sagedasti sõjaajal. Ühenduspidamise abinõudeks on siin päikese-kiired, tuled, lipud jne.

2. Sõnumite saatmine kirjatüüdega, mis selles seisab, et selleks väljaõpetatud tüüde külge seotakse kirjad, mida nemad siis määratud paika viivad. Sõnumite saatmist kirjatüüdega tarvitasid juba omal ajal roomlased. Ka meie ajal on omajagu tähelpanu selle peale pööratud ja igas riigis asutatakse sellekohased tüüde kasvatamise ja väljaõpetamise asutused.

3. Sõnumite saatmine side-koertega. Ka siin on uuemal ajal sammusid astutud ja sellekohased asutused ellu kutsutud, kus koeri sidepidamiseks väljaõpetatakse ja kasvatatakse.

4. Ühenduse pidamine traadita telegraafi ja telefoni kaudu.

5. Ühenduse pidamine lendurite abil jne. Peale eelpool toodute leidub veel palju mitmesuguseid abinõusid ühendusepidamiseks salaluures. Üldse püütakse ka siin, nagu igal teiselgi alal, kõike ärakasutada, mis selleks iganes kõlbulik.

J. J.

Marokkos.

Ajakirjandus toob pikemat aega igapäev teateid järjekindlalt võitluste käigu kohta Marokkos hispaanlaste ja kabiilide vahel. Harilikult kõnelevad need teated hispaanlaste kaotustest. Et mõista, kuidas sarnane väike rahvas nagu kabiilid, kes üksikuisse suguharudesse killustatud, modernidele sõjapidamise vahenditele vastu suudab panna, vastasele isegi raskeid hoope anda, peab tutvunema Marokko maastiku ja rahva iseloomuga.

Tegelikult on Marokko Prantsuse ja Hispaania protektoraadi all seisev sultani riik. Kuid tõeliselt oli varem ja on ka praegu sultani mõju piirkond väikese ulatusega. Mägestikus asuvad suguharud kuuluvad ainult nimepidi sultani valitsuse alla. Tege-

likult on nad iseseisvad, alludes ainult kohalikkudele suguharude ülematele, saididele. Sultani katsed oma mõju mägielanikkude keskel suurendada lõppesid harilikult lüüasaamisega. Nii hoidsid üksikud suguharud kangekaelselt oma vabaduse alal. Kuid läbi saamine üksikute suguharude vahel pole sugugi hea. Nende vahel valitses varem alaline sõda ja verevalamine. Et anarhiale kord lõpu peale teha ja maal korra jalule seada, otsustasid Hispaania ja Prantsusmaa, kelle huvid korratuste all Marokkos iseäranis raskesti kannatasid, 1904 a. Marokkos oma võimu maksma panna. Seega on seal juba 20 aastat võitlused käimas. Ilmasõja ajal tahtis Prantsusmaa, kes sunnitud oli oma väed suuremalt osalt Euroo-

passse Saksamaa vastu tooma, juba Marokko rahustamisest loobuda, kuid kindral Lyautey (praegu marshal), Marokkos asuvate Prantsuse vägede juht, loobus maalt, kus juba nii palju Prantsuse verd valatud, lahkumast. Tal tuli maa rahustamist aastate jooksul, mil ilmasõda kestis, nii öelda omal käel toimetada. Osava ja õiglase poliitika tõttu läks tal korda paljuid suguharude juhte enda poole võita. Tal ei läinud mitte üksinda korda enne ilmasõjaaegseid võite oma käes pidada, vaid tuntuvalt kaugele mägedesse edasi tungida. See oli suurte raskustega seotud. Saksamaa, kes Marokkos prantslastel salaja seljatagant „sääred tahtis läbi lõigata“, ässitas oma agentide kaudu Hispaania ja Prantsuse mõjupiirkondade vahel asuvates mägestikkudes elavad suguharud pühale sõjale. See sõda on senini kestnud. Eriti verise kuju on ta aga hispaanlaste vastas omandanud.

Mis sõjategevuse Marokkos eriti raskeks teeb, on maastik. Alates Vahemere kallastelt kuni Sahaa-rani, millest lahutub Suure-Atlasi mäeahelikuga, asub maa, üllatav vahel oma metsiku vaenulikkusega, vahel jälle oma meelitava pehmuse ja õrnusega, kuid alati mõjuv oma vaatealade võlvusega ja üllatav kontrastidega. Kõrbetaolised kiltmaad, mis ulatuvad kuni Kesk-Atlasi lumedega kaetud mägedeni, sügavad orud, kus rikkalikud läbipaistvad veed kevadel lopsaka taimestiku ja loksavad rohumaad esile manavad, võimsad mäeharjad, kaetud seedrite ja roheliste tammede metsadega, vulisevad allikad, läbipaistvate sügavate vetega mägede järved vahelduvad vulkaaniliste kaljudega, mis fantastilisi siluette joonistavad; kohati kuum kõrvetav päike, kohati jälle sügav lumi — niisugune on Marokko loodus. Osa, kus praegu kabiilide ja hispaanlaste vahel võitlused käimas, tuletab juba rohkem Vahemere äärses Euroopa maastikku meelde. Mäeladrad ei ole siin nii kõrged, vett on siin vähem, metsade ja rohu-maade asemel leidub orgudes varjukaid apelsiini ja viigipuu aedu.

Nagu kõigis mägestikkudes, nii on ka siin tegevusplaanid kokkuseadmisel maastik esimese järgu tähtsusega, sest temast olenevad ühendusteel ja läbipaasupunktid. Samuti on see ka kolonnide pikaksvenitamise ja varustamise raskuste põhjuseks, sest ühendusteel on puudulikud. Puhtsõjaväelisest vaatepunktist pakub see maastik samuti suuri võimalusi ootamatuks pealetungiks. Tal on palju varjatud teid, kaljusid, põõsaste rägistikke, pikka rohtu, mida kohalikud elanikud, kes endid väga hästi maastikuga varjata oskavad, kasutamata ei jäta.

Ühe Marokkos kauemat aega teeninud ohvitseri sõnade järele asuvad seal mäed pragudes ja aukudes. See paradoksaalne ütelnis iseloomustab Marokko maastikku väga tabavalt. Kiltmaastikul liikudes paistavad kõrgustikud eemalt väeosale sagedasti tähtsuseta kümnudena. Kuid lähenedes leitakse end korraga kaootiliselt segipaisatud maastiku keskelt, kus tuleb risti-rästi liikuda, enne kui eemalt paistvate kõrgustikkude jalale jõutakse, mis nüüd äkki järskude kallakutega mägedeks muutuvad.

Ka ilmastik valmistab Marokkos palju üllatusi. Nii juhtub sagedasti, et kevadel, pärast kauemat aega kestnud ilusaid ilmu, mis pikemat sõjakäiku võimaldavad, äkki, ettevõtet võimatuks tehes, lumesajud algavad. Samuti segavalt mõjuvad ka sagedased äikesed, liiva tormid, paksud udud, millega kohalikud elanikud harjunud, kuid mis nende vastu tegutsevatesse vägedesse halvavalt mõjuvad.

Harilikult loetakse Marokko elanikke araablaste hulka. Kuid see ei ole õige. Suuremalt osalt kuuluvad Marokkos elutsevad rahvastikud berbeeride

hulka. Mägestikkudes elavad suguharud peavad kirglikult kinni oma iseseisvusest ja algastmelisest ühiskondlisest korraldusest. Osa rahvast elab kehvades mägikülades paigal, teised jälle on pool nomaadid, elades kitse villadest koetud suurtes mustades ja kollastes telkides ja toites endid karjasadustest. Suguharud on grupeeritud demokraatlike vabariikide näol, kus vanemate ja notaablite nõukogu kombeõiguse põhjal isikute kogu üle poliitiliselt, kohtuliselt ja administratiivselt valitseb. Sel teel saadud ühtekuuluvus on enamvähem nõrk. Igauks peab oma naabrit silmas, et viimasele mitte lubada oma mõju ja autoriteeti enda kasuks tarvitada. Selle tagajärjeks on sagedased sõjad üksikute suguharude vahel, või isegi üksikutes suguharudes parteide vahel.

Nimepidi on marokkolased muhameedlased, kuid kas nad seda ka tegelikult on, selles võib kahelda. Nad tarvitavad islami, et usulist fanatismi endi iseseisvuse armastusega ja võõraste vihkamisega ühendada, kui tarvis on kristlastest maaletungijaid välja tõrjuda. Kui vaenlane võidetud, hoolivad nad vähe koraani eskirjadest. Tegelikult on nende usk pagana-, juudi-, risti- ja muhamediusu segu.

Mis marokkolaste iseloomu puutub, siis leidub seal kõige julmima rõõvimishimu kõrval kõige üleva- maid autundeid, nii näiteks, antud vandest kinnipidamine. See on imelik segu, millest meil, eurooplastel, raske aru saada.

Juba lapsena pole noorel berbeeril muud püüet kui tugevaks, kavalaks ja osavaks saada, sest elu ei ole talle muud midagi kui alaline valvelolek. Õusel ja päeval on naaber naabri, suguharu suguharu pärast valvel. Lapsena saadab berbeer oma isa ja vendi jahile ning lahingusse. Ta õpib ratsutama ning varsti ostab ta, harilikult küll varastab, endale püssi. Sest naiste lauludest, mis õhtu telkide varjul lauldakse, teab ta, et ainult siis on ta tõesti mehe nime vääriline, kui ta vaprust, kavalust ja vägitõid samuti lauludes saadakse kiitma nagu ta esivanemate omi.

Samal ajal avaldab see rõõvli kalduvustega rahvas mõnes suhtes imeväärset ausust. Nad peavad kindlasti kinni teatavasti aureegleist, nii näiteks ausõnast, samuti ka vaerahu/tingimustest. Võõraste vastuvõtmise seadused on neil pühad. Seega tulevad nad elavalt Kaukaasia mägielanikke meelde.

Iseloomustav nende mägielanikkude vabaduse armastuse kohta on üks kiri, mille üks nende juhtidest Prantsuse edasitungivate vägede ülemale saatis. See kiri kõlab tõlkes järgmiselt:

„Miks püüad sa meie juurde tungida? Mis huvi on sul siia tulla? Meie oleme vaesed, meil pole muud kui kive ja meie ainuke rikkus on vabadus. Tea, et veel kunagi pole berbeerid endi üle peremeest näinud. Kõige vägevamad sultanid pole karistust leidmata meie pinnale astunud ja meie ei tunne muud valitsejat kui Jumal, kes meile meie mäed on annud.

Ma tean, te olete rikkad, öeldakse, te olla õiglased. Siis lõpetage oma ettevõtte, ja kui sa tasandikule jääd, saab meie vahekorra hea olema. Vastasel korral on tüli otsustajaks püssirohi“.

Mis berbeeride võitlusviisi puutub, siis oskavad nad seda imeväärsti hästi enda iseloomule ja maastikule kohandada. Hädaohtude põlgus, sõjaline vaimustus ja füüsilise jõud ning vastupidavus on neil haruldased. Möllaku kuum liiva või külm lumetuisk, piitsutades nende poolpaljaid kehi, ikka jäävad nad oma ettevõtte juurde. Huvitav on, kuidas nad võitlevad vägede vastu, kes nende vabadesse mägedesse püüavad tungida. Niipea kui valvepostid

lähenevat vastast märkavad, süütavad nad märguande tuled põlema ning ruttavad oma külade poole. Need, kes jalgsi, hüppavad ratsanikkude hobuste laudjatele või hakkavad, et kergem oleks joosta, hobuste sabadest kinni. Varsti kutsuvad mägedes suurtükipauk elanikke kokku vastuhakkamist organiseerima.

Peagi tekib suur laskurite võrgustik. Kaootilises kitsasteede rägastikus jäädakse mäeharjade varju peitu, et vastase eelväge oodata. Päike, tuul ja tolm on võitlejate kehale ja riitele maapinnaga ühteminevä värvi annud. Häda liig nõrgale üksusele, või kes liig hargunud, korratuses ehk naaberosadest liig kaugenud. Teda pannakse kohe tähele. Kölavad hüüded — aura, aura! (tulge, tulge!). Läbi kuristikude, kaljulõhede, üle järsakute, mis ligipääsematuina näivad, tungivad võitlejad imeväärse kiirusega oma eseme poole. Ei õnnesta kallaletung, kaovad nad mõne sekundi jooksul, haavatuid, harilikult ka surnuid, ühes viies. Nende kallaletungi peaesemeteks on vastase liikuvate gruppide küljed ja seljatagune. Niipea kui kusagil tühe tekib, püüavad võitlejate salgad sinna sisse tungida, et ühendust katkestada ja meelitavat saaki, vastase voori, vallata.

Niipea kui vastane veidigi taganeb, tõuseb sõjaline vaimustus kõrgema piirini. Hoolimata kuulipildujate ja püsside tulest, tungivad nad naiste, kes nendega kaasas, ässitusel põõstikkude ja kaljude kaudu kuni vastaseni, et viimast lõpulikult hävitada.

Asub vastane kindlustatud laagri, lahkub suurem osa võitlejast, et kodus kehakinnitust võtta, üksteisele oma võidumärke näidata, haavatuid ravitseda. Muist jäävad valvele. Et laager traattõkete kindlustud ja automaatsõjariistade kaitse all, siis ei tungita talle kallale, vaid antakse tema pihta aegajalt kogupauke, mis inimesi ja loomi tabavad. Mõned eriti julged ronivad, täiesti alasti, isegi traattõkete alt läbi, et mõnd tunnimeest surnuks pista või sõjariistu katsuda varastada.

Sarnase sõjaka iseloomuga rahva vastu tuleb hispaanlastel ja prantslastel võidelda. Kui maastiku raskused veel juure arvata, selgub, miks eurooplastel, nende heast tehnilisest sõjavarustusest hoolimata, Marokkos nii vähe edu on. Kr.

Komandeerimisest ja komandeerimise päevarahast.

Tegelik elu näitab, et ükski väeosa Vabariigis läbi ei saa ilma ohvitseride komandeerimisteta ameti asjus. Arusaadav, et ohvitser väljakäsitusel olles suuremate väljaminekutega kooritud on, kui oma alalises asukohas elades.

Ongi väljatöötatud ja Riigi Teatajas nr. 113, 1921 a. avaldatud, ning nr. 63, 1923 a. osaliselt muudetud komandeerimise päevarahade maksmise seadus ja normid. Selles seaduses on ettenähtud, et ohvitseride komandeerimised oma diviisi raioonis käivad 5-da liigi päevarahaga normide alla. Niisamuti on Sm. ksk. nr. 138, 1922 a. äramääratud diviiside raioonid, ning äratähendud komandeerimised, missugused üldse päevarahade maksmise alla ei käi. (Komandeerimised oma väeosas diviisi raioonis). Nii loetakse I-se diviisi piirkonnaks Viru maakond ja Tartu maakonnast see osa, mis põhja pool II-se diviisi piirkonda. Eelmise ksk. põhjal makstakse selles raioonis komandeerimise päevaraha 5-da liigi normide järele.

Ebaloomulikku seisukorda on sattunud selle tõttu 5-es jalgväe rügement.

Näituseks väljakäsitust Narva, kus asub 5-da rügemendi üks osa (sinna tuleb 5-da rügemendi ohvitseridel õige sagedasti sõita), loetakse kui komandeerimist oma väeosas — diviisi raiooni piirides, mille tõttu see komandeerimine Sm. ksk. nr. 138 põhjal üldse päevarahade maksmise alla ei käi; komandeerimisel aga diviisi staapi, mis sealsamas linnas asub, makstakse päevaraha 5-da liigi järele.

Tekib küsimus, kas ohvitseri sõit diviisi staapi on seotud suuremate kuludega, kui sõit samasse linna, kuid oma pataljoni. Teine nähtus: Sõites rügemendist Tapale (umbes 25 klm) ehk Tallinna, makstakse komandeerimise päevaraha täiel määral, kuid elamiseks Tallinnas on sissesõitnud ohvitseril palju soodsamad tingimised, kui Narvas. (Tallinnas ohv. keskkogus öömaja maksab 30 marka, kuna Narvas tingimata võõrastemajas elada tuleb, makstes toa eest 200—300 marka).

Ülaltoodud näitustest selgub, kui ebakohane on päevarahade jaotus.

Soovitav oleks komandeerimise päevarahade maksmisel aluseks võtta:

1. kaugust. kuhu sõidetakse, näit. komand. 25 klm peale, komand. 50 klm peale jne.
2. liikumise võimalusi (raudtee, laevad, hobused jne.)
3. Sihtkoha kaugust jaamast, ilma seda arvestamata, kas komandeerimine sünnib oma väeosas, oma diviisi raioonis, või võõrastes diviisides, sest ega võõrastemajapidaja oma diviisi raioonis öökorteri eest vähem ei võta, kui võõra diviisi raioonis.

Imelik on päevarahade normide jaotus, veel imeilikum on aga rahade kättesaamine. Nimelt on käesoleval aastal väeosadele assigneeritud komandeerimise summad niivõrd väikesed, et neist kaugeltki kõikidele väeosast komandeeritavatele väljamaksmiseks ei jätku.

Tekib ebakohane seisukord: sõitma peab, seda nõuab väeosa, aga millega ennast väljaspool äraletada, kui raha ei ole, seda ei küsi keegi.

Ohvitserid on püüdnud raskusest üle saada raha laenates — selle lootusega, et tagasi tulles komandeerimiseraha kätte saab. Tagasitulles selgub aga, et väeosale komandeerimise kuludeks antud eelsumma on juba otsas ja et raha, võib olla, alles mõne kuu pärast, või koguni tuleval aastal kätte saab. Nii seisavad komandeeritavatel mitmetuhandelised summad kuude viisi saamata.

Kõiki sarnaseid väljamaksmisi tuleks otsekoheste summade puudusel toimetada mingisugustest muudest summadest, näiteks toitlus-ökonoomiasummadest, mis väeosa oma kasutada.

Kui leiti tarviliku olevat väeosa huvides ohvitseri väljakomandeerida, siis peaks leitama ka summasid, millest temale komandeerimise aja eest päevaraha maksta. O. K.

Kapten Friedrich Vreemanni mälestuseks.

Tema mälestussamba avamise puhul.

12. okt. avati Võrumaal Pindi surnuaial rahva ülisuurel osavõttel Vabadussõjas langenud kapten Friedrich Vreemanni mälestussammas, mis esimeseks üksik-kangelasele püstitatud mälestussambaks Eestis ja ka esimeseks mälestussambaks Võrumaal. Püstitamine sündis Vabadussõjas langenute mälestamise Võrumaa Komitee ettevõttel. Mälestussammas on valmistatud kunstnik Denisovi kavandi järel ja läks maksma 70.000 mk. väljaarvatud vedu, ülespanemine ja teised kulud. Osa kulusid võtsid langenu vanemad oma kanda. Sammas on mustast graniidist, 9—10 jalga kõrge, esiküljel langenu vasest rinnakuju, tahvlitel vastavad kirjad ning tipul Vabadusrist.

Avamisele oli ilmunud 7. jalgväe rügemendi osa ühes orkestriga. Kell 1 päeva algas pidulik aktus laulu ja Rõuge õpetaja Viksi eestpalvega haul. Sellele järgnes V. L. Võrumaa komitee esitaja Võru maakonnavalitsuse esimehe A. Kohveri kõne. Ta peatas kpt. Vreemanni eluloo ja tegude hindamise juures ja avas samba, mille kate aeglaselt langes. Sel silmapilgul ragisesid kogupauguna püssid, mürtsusid kahurpaugud ja helisesid kirikukellad. Järgnes mälestussamba pühitsemine Võru õpetaja Martenseni poolt, ning omavalitsuse ja seltskondliste asutuste poolt pargade panek. Haud uppu sügavalt nende hulga alla. *Kaitseministeeriumi* nimel asetaski hauale pärja kolonel Kruus. Pidulik aktus lõppes kell 5.

Kapten Friedrich Vreemann sündis 28. okt. 1894 a. Võru maakonnas, Lasva vallas, taluomaniku pojana. Üldise hariduse sai Võru linnakoolis, sõjaväelise — Peterhofi 4. lipnikkude koolis. Sõjateenistusse astus ilmasõja ajal 15. veebr. 1915 a. ja määrati 178. tagavara pataljoni. Lõpetas 15. aug. Peterhofi 4. lipnikkude kooli ja ühendati lipnikuks. Määrati teenistusse 16. tagavara brigaadi, kust sama aasta 3. septembril üleviidi tegevasse väkke — 7. jalgväe Tallinna rügementi. Nimetatud rügemendiga võttis kapten Vreemann kompani ülemana osa sõjategevusest Saksamaa ja Austria-Ungari vastu, olles paljude lahingutes. Sai 12. okt. 1916 a. Borovaja-Melnitsa küla juures Saksa käsigranaadi killuga haavata, jäi aga omal soovil rivisse edasi. Ülendati 3. juulil 1916 a. nooremleitnandiks; sama aasta 27. okt. — leitnandiks ja 9 veebr. 1917 a. — alamkapteniks.

1917 a. märtsis, kodumaal puhkusel viibides, ei sõitnud kpt. Vreemann enam endisse rügementi tagasi, vaid astus 15. aprillil 1917 a. Tallinna formeeritavasse I Eesti jalgväe rügementi, Tallinna merekindluse komandandi sellekohase korralduse põhjal. Hiljem järgnes ka vägede ülemjuhataja staabi käsukiri tema ületoomise kohta. I Eesti rügemendis oli kpt. Vreemann 4. kompani ja 1. ning 2. pataloini ülemaks. Täitis lühikest aega ka rügemendiülema kohuseid. Võttis rügemendiga osa Muhumaa operatsioonist 2.—5. okt. 1917 a., kust tal sakslaste kätte vangilangemise eest korda läks üle Muhu väina mandrile põgeneda. Oli rügemendi kohtu esimeheks ja ohvitserikogu esitajaks rügemendi komitees. Veebruaril algul 1918 a. läks kapten Vreemann reservi. Okupatsiooni aja saatis

ta mööda oma vanemate kodus Võrumaal, Lasva vallas, organiseerides salaja pörandaaluseid kaitseliidu salku. Sama aasta sügissemestri algul võttis oma peale Võru meesgümnaasiumi võimlemisõpetaja kohused, kuid mitte kauaks. Saksa okupatsiooni kokkuvarisemisel määrati kapten Vreemann 12. nov. 1918 a. Võru maakonna ja linna Kaitseliidu ülemaks. 1. jaan. 1919 a. määrati ta 2. diviisi komandandiks. Langes lahingus Rõuge mõisa juures 23. märtsil 1919 a.

Vene teenistusest on kapten Vreemannil lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest järgmised aumärgid: Anna'ordu 4. järk „vahvuse eest“, Stanislause ordu 3. järk mõõkadega, Anna ordu 3. järk mõõkadega ja Stanislause 2. järk mõõkadega.

Kapten Friedrich Vreemanni elutöö ja tähtsuse üksikasjalisem hindamine väärrib suuremat tähelepanu ja põhjalikumalt ning laiaulatuslisemat käsitust. Tahaks loota, et tänulik Võrumaa senisel eskujuul ka selle ülesandega väärliselt toime saab. Olgu siin aga üldjoontes toodud mõned üksikud iseloomustavad momendid tema tegevusest.

Olles veendunud Saksa võimu peatses langemises, nägi kapten Vreemann oma kaugeleulatava pilguga tungivat tarvidust Eesti rahvuslike organisatsioonide järele. Vaatamata ettevõtte hädaohtlikkuse peale asuti kibedale pörandaalusele organiseerimistööle. Maakonnas loodi mitmes kohas täitsa kindlastest ja ustavatest meestest koosnevad rühmad, kuhu järjest uusi liikmeid juuretõmmati. Töötasid peaausjalikult ohvitserid. Valmistati plaanikindel tegevuskava avalikkuse ette astumise puhuks, arvestati ja koguti peidetuid relvu, informeeriti lajemaid rahvahulke

lootustandvate uudistega meeoleu tõstmiseks ja õhutati passiivset vastupanekut pealesurutud naturaalkohustuste täitmisel. Sakslaste silme ees ei võinud see kõik täitsa varju jääda, kahtlustati ja peeti järelevalvet nii mõnelgi pool, kuid jälgile ei saadud.

Tähtsaks teguriks kujunes ka kapten Vreemanni astumine Võru meesgümnaasiumi võimlemisõpetajaks. Ta märkas õppivas noorsoos vaimustetuld, tahtejõudu, isamaarmastust ja valmisolekut, ning asus, silmaspidades tulevikusihte, päris avalikult vanemate klasside õpilaste sõjaväelisele ettevalmistamisele, tehes nendega tundide ajal, kui ka peale õpetööd jalutuskäike linnast välja. Sellest kõigest ulatas vastukaja varsti midugi ka Saksa võimukandjate kõrvu ja kapten Vreemanni ootasid tõsised sekeldused, aga ei jõutud, sest Saksa sõjajõu purunemisega Lääne väerinnal, olid ka Eestis okupatsiooni päevad loetud.

Asjaolud ei lubanud minutitki viivitust ja veel enne ühegi korralduse saamist Tallinnast, astuti sakslastelt võimu ülevõtmisele. Varsti sündis ka kapt. Vreemanni ametlik määramine Võru maak. ja linna Kaitseliidu ülemaks.

Lõuna-Eesti, peaausjalikult Võrumaa, asus siis teiste maakondadega võrreldes sootu erinevas seisukorras. Kui Põhja-Eestis kõik võim juba Ajutise Valitsuse käes oli, valitses Lõunas ikka alles Saksa 8. armee raudrusikas, kes oma kõrval teise võimu tekimist sallida ei võinud ja aina takistusi teele veeretask.

Kapten Friedrich Vreemann †.

Langes Rõuge lahingus 23. apr. 1919 a.

Ka puudus Tallinnaga korralik ja kindel side. Võrumaa oli muust Eestist nagu ära lahutatud, oma saatuse hooleks jäätud. Üldine huvi näis koonduvat rohkem Narva piirkonda, riigi idapiirile, mis Tallinnale ligemal. Kuid ka Võrumaa kohal rippus hädaoht, äike ligines Pihkva poolt Nõukogude riigi punaväe näol, mille eel käis lahinguteta taganemine „põhjaarmee“ ja Balahovitshi väesalk, kellele omavoli Võru ja Tartumaal veel praegugi elavalt mäletakse.

Väljakuulutatud vabatahtlike mobilisatsiooni tagajärjed osutusid liiga kurvaks: kogu maakonnast ilmus ainult 70—80 inimest, enamasti kapt. Vreemanni õpilased. Ja ometi loodeti tuhandeid isamaalisest vaimust õhutatuid kokkuvalgu! Kuulutati siis välja 4 aastakäigu sunduslik mobilisatsioon. Tagajärjed polnud sugugi paremad: päeva kohta ilmus vastuvõtte komisjoni kõigest 19 meest ja needki suuremalt jaolt puruvigased, kel lahtisaamiseks kindel lootus. Laiemates hulkades valitses loidus, lootusetus ja arglik oma naha hoidmise püüd. Kõik see aga kihutas kapten Vreemanni veelgi energilisemale tegevusele.

Saksa sõja- ja teiste ametivõimudega oli vahekorraldus kõige pahem. Need töötasid maad ise kaitseda enamlaste vastu ja ei lubanud eestlasi relvastuda. Selle asemel, et relvu ja laske- ja sõjatehnika kaitseliidule üle anda, pilluti neid Kirumpä sillalt Võhandu jõkke. Juba see näitas, et neil vastupaneku kavatsused puudusid. Kõik korduvad läbirääkimised ja pealekäämised ei toonud tagajärge. Nähes sakslaste sihikindlat äraandlikku teguviisi, saatis kapten Vreemann ühe oma õpilase Tallinna relvade järele. Saadigi 500 püssi ja 100.000 padrunit. Tartust peale, s. t. piirkonnas, kus okupatsioon veel valitses, pakkusid kõik jaamatulemad tuntavat kaasabi sõjavarustuse-vaguni varjamises ning edasi toimetamises. Võruma ei usaldatud konfiskeerimise kartusel varustust siiski tuua, vaid Saksa valve-sõdureid eksiteele viies läks korda seda Sõmerpalu jaamas maha laadida ja talumeeste koormates õõpimeduses salaja kohale toimetada. Nüüd võis juba kategoorilisemalt esineda ja avalikult relvastuda. Saksa kreisipealik pidi tahes-tahmata sellega leppima.

Punaväed olid vaheajal jõudnud juba Vastselinna. Kapten Vreemanni esimeseks mureks oli neile meeste vastusaatmine; 5—6 ohvitseriga läksid vabatahtlikult 20—30 kooliõpilast ja 3—4 teist vabatahtlikku. See oli kõik. Kapten Vreemannil enesel puudus kaasaminemiseks igasugune võimalus, kuna ta Võrus viibimine paratamatu oli.

Saatuse imelikul keerdkäigul tuli esimene kokkupõrge just kapten Vreemanni isatalu juures Lasva vallas, Nõnava külas. Sõjasaagina saadi 2—3 vangi, üks hobune, 15 klm telefoni kaabelit ja mitmesugust muud sõjavarustust. Vaenalse ülejõu ees oldi sunnitud paaripäevase „liinil“ viibimise järele Võru taganema ja

sealt edasi Viljandi sihis. Võru langes. Sakslased ei liigutanud seal juures oma lubaduste täitmiseks sõrme, kuigi neil linna kaitsemiseks küllaldaselt jõudu jätkus, vaid vastuoksa sõlmisid hoopis punastega linna äraandmise kohta lepingu. Põhja-armeelased ja Balahovitshi mehed nägid aga alati oma peatulesannet varakus taganemises ja rüüstamises. Nad polnud elanikkudele mitte just vähemaks ristiks kui punaväelased.

Taganemisel jätkas kapten Vreemann sõjaväe korraldamistööd, mobiliseerides mehi formeeritavasse 3. rügementi, kes ka taganes ühes Kaitseliiduga. See töö kestis kogu taganemise aja kuni Viljandini, kus kapten Vreemann II diviisi komandandiks määrati,

kelle ülesandeks oli Lõuna-Eesti 5-s maakonnas eesliini seljataguse kindlustamine, komandantuuride korraldamine, järelvalve nende tegevuse üle jne. Eesti vägede võidud võimaldasid varsti diviisi staabi ületoomist Tartusse. Võru vabastati 1. veebr. 1919 a. ja enamlased tõrjuti riigi piiridest välja. Umbes kuu aja jooksul jõudis vaenlane saadud löökidest jälle toibuda ja algas suurte ja värske jõududega uut pealetungimist. Seisukord ähvardas meile üsna kriitiliseks muutuda. Tuli samm-sammult taganeda. Kui enamlaste väed juba Võru linna äravõtmisele tahtsid asuda, ei suutnud kapten Vreemann enam Tartus oma otsekoheste ülesannete juures püsida, vaid palus ülemuselt luba oma kompaniiga väeliinile minna, oma kodulinna kaitsema. Diviisi komandandi 111 meheline kompanii (2 ohvitseri), kuhu kapten Vreemann oli koondanud oma endised õpilased ja pärastised vabatahtlikud-kooliõpilased, oli hästi väljaõpetatud, distsiplineeritud, korralikult varustatud ja kindlameelne, ning isamaalisest vaimust läbiimbuud üksus. Luba

Kapten Friedrich Vreemann'i mälestussammas Pindi surnuaial, Võrumaal.

anti ja kapten Vreemann ruttas oma kompaniiga otse lahingmõllusse. Algas esimene lahing. Mehed võitlesid külmavereliselt, ennastsalgavalt ja tõrjusid vaenlase peagi taganema. Mõlemad ohvitserid ja mõned sõdurid said haavata. Kapten Vreemann jäi ainukese ohvitserina kompaniisse. Rõuge mõisat ja ümbrust vallates tungis ta üle lageda välja (teine võimalus puudus) võsastikku peitunud vaenlasele kallale, julgelt aheliku ees sammudes. Äkitselt kõlas nähtavasti otse tema pihta sihitud kogupauk ja kapten Vreemann langes otsaette tabatuna 3 kuulist. See sündis 23. märtsil 1919 a. Langenud juht kanti kuuliraha alt välja, kompani aga jätkas visalt vihast pealetungi, paisates vaenlast jällegi Marienburi taha. Lahingväljalt toodi surnukeha Võru, kust ta 12. märtsil ennenagemata suure rahvahulga saatel Pindi surnuaial kodumaa mulda sängitati. 10—15 klm kauguselt väeliinilt kõlasid edasiketva lahinguhurmürtsud ja püssiragin, just kui viimane jumalagajätmise auavaldus rivist lahkunud kangelasele...

Kapten Vreemann oli Võrumaal esimeseks Eesti Ajutise Valitsuse võimu esitajaks ja maksmapanejaks. Tema ajas seal selles sihis esimised vaod ja võttis vastu esimised organiseerimisküsimused. Tuli tegutseda sõjaväelasena, ühtlasi aga ka administraatorina. Ka kõik tema pärastised püüded ja teod on pühendatud esijoonel Võrumaale. Kapten Vreemann, olles üheks silmapaistvamaks Vabadussõja kangelaskujuks, on ühtlasi Võrumaa kangelaseks, millele vabadust lunastades ta ka langeski oma kodukihekkonna väljadel. Selles mõttes leidub Eestis vaevast teist, kelle nimi Vabadussõjas üldtähtsuse kõrval nii väga ka teatud maakohaga oleks seotud. Selle tõsiasja õieti hindamises annab kõige selgemat tunnistust ka püstitatud mälestussammas!

Kapten Vreemann oli tüübiline sõjamees, kes kehas kõiki neid omadusi, mis suudavad teisi enesega kaasa tõmmata ja nendes vaimustust valada. Silmatorkav, surma põlguseni ulatav isiklik vahvus, isamaaline vaimustustuli, olukorra kaine ja täpne hindamine, alatine eneseohverdamine, haruldane külmaveresus,

kartmatus, sõbralik ja usaldust äratav ümberkäimine olid tema, kui sõjamehe väljapaistvamad iseloomu jooned, mis täiuseni väljakujunenud ilmasõja veristes lahingutes.

Kui inimesest, on kapten Vreemannist järeljäänud kõige parem ja kustumata mälestus kõigil, kellel õnn on olnud temaga elus kokkupuutuda ja, kõrvuti töötada. Kaasvõitlejate ringis oli ta alati paremas lugupidamises ja austuses. Alati äärmiselt sõbralik ja vastu-tulelik, naeratavalt elurõõmus, avameelne, otsekohene, südamlilik ja korrektne — nii püsib ta kuju jäädavalt kaasvõitlejate ja tuttavate mälestuses. Juba ta välises ülesastumises väljendus võluvus, mis usaldust äratas ja võimsalt kaasa tõmbas.

Sõda on paratamata ohvri toomine. Ta nõudis teiste kangelaste reas ka kapten Vreemanni. Jäägu vähemalt tema mälestus meie praeguse ja tulevaste põlvete kaitsvääelastele hiilgavaks ning järelkäimisele ahvatlevaks eeskujuks!

O. Kurvits.

Ringreisil Ida-Poolas (Polesjes).

Nagu Poola ajalehed teatavad, on 3. oktoobril meie sõjaväe esitaja Poolas, kolonel-leitnant Jacobsen, ühes Jaapani sõjaväe esitaja major Okabe, tema abi — rittmeister Kasahra ja Läti sõjaväe attashee — kolonel-leitnant Grünbergs'iga IX korpuse ringkonda välja sõitnud.

4. oktoobril hommiku vara Brest-Litovski jõudes, oli külalisi jaama vastuvõtma tulnud korpuse staabi-ülem ühes korpuse ülema isikliku adjutandiga. Kell 9 hommikul sõideti autodele kindfust ja forte vaatama. Aja puudusel suudeti kella 12 ainult ühte osa fortidest — Mitki-Dublenniki ja Nr. 6, mis läänepoolsed, järele vaadata. Suurema osa fortidest on Vene väed kindlusest taganedes 1915 a. ära lõhkunud, sellega üht omal ajal kuulsamat kindlust hävitades.

Peale tutvunemist tsitadeliga, mis õieti endise kloostri hoonest on ümberehitatud, näidati külalistele ohvitseride kasino ajaloolist tuba, kus Brest-Litovski rahuleping Vene ja Saksamaa vahel sõlmiti. Ühe toa seinal on veel praegu ja hoitakse klaasi all alal Trotski poolt kirjutud „aforism“: „Ei sõda, ei rahu“. Toas on ohvitseride jaoks biljard ühes pandud.

Kella ½2 olid külalised korpuse ülema, kindralmajor Rybeski juurde lõunale palutud, kus lauakõnes kindral Eesti sõjaväe meelde tuletas Vabadusristi kavalarina, mis temale meie Valitsuse poolt paar aastat tagasi annetat. Sõjaväe attasheede nimel, kui vanem vastas tervituse peale meie esitaja kolonel-leitnant Jacobsen Prantsuse keeles.

Peale lõunat vaadati 82. jalgväe rügementi, tutvuneti uuesti-ülesehitatava Brestlinnaga ja tehti viisiite kõrgematele sõjaväelastele. Öhtul olid külalised ohvitseride kasiinosse palutud, kus nende auks ball toime pandi. Kahjuks pidid külalised varakult lahkuma, et veel rongiga kell 2 öösel edasi Baranovitschi sõita, kus järgmisel päeval 26. Ulaanirügement oma aastapäeva pühitses, millest osavõtma ka sõjaväe attasheed olid kutsutud. Kell 8 hommiku jõudis rong Baranovitschi jaama, kus juba kohaline ülemus jaamas ootas.

Pühitsemine algas jumalateenistusega, millele paraad järgnes. Huvitav oli see, et sõjaväe paraadist,

peale Ulaanirügemendi, ka kogu Baranovitschi garnison ja koolid ning seltsid osa võtsid, kuna meil Eestis seltsid ja koolid endid sõjaväelaste pidudest ja paraadidest püüavad eemale hoida, lugedes neid ja nende pidustusi liig militaristlikeks. Kuulsin, et Poolas see harilik nähtus, et siin ükski paraad mööda ei lähe ilma koolide ja seltside osavõtteta.

Poola koolides kasvatakse noortsugu armastuses sõjaväelaste vastu ja koolid püüavad osavõtta nende kurbtusest ja rõõmust, õnnest ja õnnetest. Viimasel ajal õpetatakse koolides ka sõjariistadega ümberkäimist. Poola oskab õigelt hinnata hädaohtu, mis Idas ja Läänes varitsemas, kuna meil Eestis sellele liiga vähe tähelepanu ohverdakse. Tahtmata tükkib keele peale küsimus, kas ei peitu sarnases ükskõiksuses mitte tõsine hädaoht meie tulevikule.

Kui üks inimene, langevad kõik põlvili, kui paater (ksend) langenud ulaanide eest hingepalvet peab ja nende tegusid meelde tuletab. Pisarad veerevad jõena.

Kena pildi pakuvad möödamarssivate jalgvägede sirged read ja kergelt ratsutatavad ulaanid.

Kell 1 algasid ulaani rügemendis ratsavõistlused. Ilusa ilma tõttu on ka maalt linna kogunud rahvahulk suur. Kõik tahavad oma armsama väeosa ratsanikke näha ja nendele oma tänu ja poolehoidu avaldada. Võistlustel jagatakse hinnalisi võidumärke, mis ohvitserid ja sõdurid omal algatusel muretsenud. Käimas on Riigi õhukaitse-ühingu märkide müük, mis läheb hästi, sest iga kodanik loeb omaks kohuseks seda organisatsiooni toetada. Juba unistavad Baranovitschi kodanikud omast õhukadrillist ja olen julge, et nende unistus täide läheb. Kas ei oleks aeg meie Tallinnlastel ka selle peale mõteldä ja Poolalt eeskujuga võtta? Sajad ja tuhanded margad, mis pealinna kodanikkude taskutest kabareede ja restoraanide kassadesse veerevad, võiks mõnikord sealt mööda ka õhukaitse seltsi laekasse mahutatud saada, kui niisuguse seltsi asutamiseks mehi leidub, milles ma veel lootust ei ole kaotanud.

Õhtu lõpeb piduga ulaanide peres ja kahjatsedes, et ajast puudus, lahkuvad külalised kell 3 öösel soomusrong „Paderevskil“ Luninietsi poole, kuhu järgmisel

hommikul kell 8 jõutakse. Luninietsi jaama juures tungisid paar nädalat tagasi rõõvsalgad reisijate rongi kallale ja riisusid ta paljaks. Veel pool tundi sõitu, ja soomusrong peatab Moscy-Volanskie juures. Jatkatakse reisi kahel mootorpaadil mööda Pribeti ja Pina jõgesid. Huvitusega peatatakse siin ja seal, et tutvuneda selle ümbruskonna iselaadi maastikuga, Pribeti ja Pina rabadega ning soodega.

Harva näeb mõnda valgevenelast, keda siin „polestschukideks“ kutsutakse. Nagu kardaksid nad endid võõramaalastele näidata, kaovad meie liginemisel ka needki üksikud jõe kaldailt põõsastikku.

Haruldase kuiva sügise tõttu on vesi jõgedes madal ja selle tõttu kallastele pääsemine kerge, kuid juba mõnisada sammu kaldast eemal algab soo, mis kohati ka jalgsi läbipääsematu. Polestschukid elavad siin välisilmast täiesti lahutatult ja räägiti, et leidub isegi neid, kes kogu oma eluaja pole kordagi rabast lahkunud. Ei maksa nemad riigile mingisuguseid maksusid, ei kannu ka teisi kohustusi.

Veel mõõdalainud talvel olla sõdurite salk rabas niisuguse onnikese leidnud, mille omanik — hallipeaga 135 aastane rauk — neid prantslasteks pidanud ja küsinud, et kas Napoleon siis juba Venemaal tagasi on jõudnud ja polla uskuda tahtnud, et sõdurid uuesti-sündinud Poola riigi sõjaväelased on. Vanake rääkinud,

et tema 1813 a. poisikesena juhatanud rabast välja Napoleoni väesalga, kes sinna ära oli eksinud.

Kell on juba 5 p. l., kui külalised Pinski linna jõuavad, mis Pina jõe kaldal. Peale lõunasööki Pinski laevastiku ohvitseride kasiinos, lähevad sõjaväe esitajad teatrisse — kohaliku gümnaasiumi kontserdile. Väljamaalaste ootamata ja nii rohkel arvul ilmumine tekitab publikumis suurt elevust, sest pole ju Pinski kunagi nii palju väljamaalasi korraga näinud. Vaimustavas kõnes ja lahkusega, mis ainult poolakatele omane, tervitas gümnaasiumi direktor võõraid, kuna õpilased ja publik tormilist ovatsiooni avaldab, külvatakse auvõõraid üle lilledega, lastakse ilmlõpmata elada Suurt Jaapani ja ikke alt vabanenuid Eestit ja Lätit...

Ülendatud meeleolul pole lõppu, — kuid ka siin ei peata aeg ja kõigeparemat mälestust kaasa võttes lakuvad külalised hilja öösel, et järgmiseks päevaks välja puhata.

7. oktoobril vara hommikul algab sõit üle Kobroni, Bresti ja Siedletsi-Varssavi tagasi, kuhu veel sama päeva õhtul kell 9 jõutakse.

Ehk küll reisimiseaeg lühikene oli, jättis ta siiski mulje, mis kunagi meelest ei kao ja tänuga tuletavad sõjaväe esitajad meelde neid huvitavaid päivi, mis nemad sel lühikesel reisul mööda saatsid. A. S.

Mõnda soomusauto-divisjoni väljaõppest Prantsuse määrustiku järele.

Õpetamise eesmärk on ettevalmistus lahingule. Autodivisjon loetakse lahinguvõimeliseks kui ta suudab: 1) lühima ajaga materjaalosa ja meeskonna minimaalse pingutuse juures, terves koosseisus jõuda ülemuse poolt määratud punktesse; 2) hävitava tule alla pidada tähtsamad alad maastikul, kasutades enda liikuvust ja tulevõimsust; 3) kõige lühema ajaga ära parandada lahingus ettetulnud materjaalosa vigastused ning, lõpuks, äärmisel juhusel oma tulirelvad ka otse maapeal ära kasutada.

Nii vormuleerib määrustik selle eriväeosa väljaõpe eesmärgi.

Väljaõpet jagades kahte peaosas — 1) kaadrite õpetamine ja 2) ajutise koosseisu ettevalmistamine, määrustik nõuab ohvitseridelt: a) automasinat põhjalikku tundmist ja nende hoidmist, täielikku oskust juhtida igatselti masinaid, mis divisjonis olemas, eriti aga lahingumasinaid; samuti oskust isiklikult juhatada ka nende remonteerimist; b) kuulipilduja ja 37 mm kahuri põhjalikku tundmist: kasutamist, hoidmist, lasketakistuste kõrvaldamist, oskust nende relvadega töötada niihästi autol, kui maa peal; samuti oskust tarvitada kõike laske-, side- ja vaatlusvahendit (kaugusmõõtjad, optika, signalisatsioon, telefon ning harilikud ja traadita telegrafid); c) vilumust töötamises varjatud seisukohal ja lendavate märkide tulistamist, ning, lõpuks, d) teede märkimisviiside ja kaartide tundmist.

Kõigilt muudelt divisjoni ametmeestelt määrustik nõuab: a) igasugu praktilisi teadmisi materjaalosa tarvitamise ja hoidmise kohta; b) vilumust masinate juhtimises otse ja tagasikäiguga ning nende lihtsamate rike kõrvaldamises; c) oma relvade täielikku tundmist, eriti just kuulipildujat ja kahurit; osavõttu kõikidest õpelaskmistest, kaugusmõõtja ja pikksilma tarvitamis- oskust; d) ohvitseridele noorsõdurite õpetamises abiks olla, nii rivi alal jalgrivi, võimlemine, ratsasõit, granaadipildumine, gaasimaskide tarvitamine (kui ka masina-

juhtimises ja relvadega ümberkäimises); e) lahingus suuta oma ohvitseride aset täita, mispärast nende taktilise väljaõppe kavasse peavad sissevõetud olema ka autode manööverdamine lahinguväljal, jalg- ja ratsaväe lahingu võtted ja mitmesuguste edasiandmise viiside tarvitamine; nad peavad tundma kõikide väelike rivistusi ja manööverdamist, vabalt kaarte lugema (geograafilised, taktilised ja ühendusteede kaardid), oskama kasutada mashrutkrokiisi, kokkuseada ettekandeid ühes neid selgitavate krõkiidega.

Soomussalkade ülaltähendud koosseisu väljaõppe ülesandeks on — igas üksikus mehes arendada võimet, igal alal kasulik ja tegev olla. Niisugune väljaõppe universaalsus on tingitud auto vähearvulisest meeskonnast. Määrustik otsekohe kriipsutab alla, et meeste spetsialiseerumine mõnel üksikul alal mitte milgil tingimisel ei tohi kujuneda kahjuks universaalväljaõppele.

Kõige pealt nõutakse autode tarvitamise oskust lahingus: automasina juhtimine ja auto pealt tulistamine on kaks olulisemat väljaõppe haru. Igapäevsete harjutuste läbiviimisel tuleb ikka ja jälle täiendada kuulipildurite praktilisi teadmisi soomusmasinate lahing manööverdamise alal ja autojuhte (shoffer) — mootori praktilises tundmaõppimises, et nad alati osavad ning endas kindlad masina peremehed oleksid, ükspuha, missugust liikumisviisi olukord autolt ka ei nõuaks.

Laskeasjandusline haru peab andma laskureid, kes oleksid vaenlasele tõsiseks hädaohuks igasuurustel

Ohvitserid, allohvitserid ja sõdurid, tutvustage ja äratage huvi „Sõduri“ vastu oma sõprade ja tuttavate ringkondes!

distantsidel, ning kes vähima laskemoona kulutamiseks oskaksid oma tulirelvade täpsust, võimsust ja tulekiirust kasutes maksimaalset tulu saavutada.

Meeskonda on soovitatav juba algusest peale lahingulokorrale harjutada; selleks olgu ta võimalikult sagedamini mitmesuguste harjutuste ja õppuste läbiviimisel täies lahingu rakmes.

Kriipsutakse alla soomusautode vastastikku toetamise kohustust juhusel, kui mõni neist raskesse olukorda satub.

Maastiku vaatlemise ja märkide ülesleidmise praktikale igasugu õppustel soovitatakse pöörata suurim tähelepanu. Määrustik toonitab, et tõhusaid tagajärgi võib saada ainult meetodiliste, kestvate ja ühes sellega suure hoolega läbiviidud harjutuste läbi. Pole kahe silma vahele jäetud ka niisugune detail, nagu pikksilm, kui vaatlusvahend ja selle võimalikult laialdasem tarvitamine meeskonnas. Harjutuse võttena sel alal tuuakse märgileidmist sel teel, et autoülem võimalikult kiiresti ja täpselt kollimaatori abil orienteerib auto lasketorni märgi pihta ja määrab abisihtpunkti, millise sihtur võiks kitsas laskevavauses, ehk sihingu viseer torus kergesti kätteleida. Viimase kaudu juhatab ülema märgi asukoha kätte. Niisugusele õpetamisviisile annab määrustik suure tähtsuse, sest see arendab kiire tuleavamis- ja tarvilisemaid tegurid: silmamõõtu, ühtlust ja kiiret täitmist.

Edasi määrustik arutab kuulipilduja tule tabamuse võimet ja 37 mm granaadi mõjuvust, kusjuures tähendab, et suurimat kasu toovad nad ainult otsekohe märgi pihtamisega, milleks aga peab sihing täpselt äramääratud saama, sest, näiteks, distantsidel, mis 600 mtr suuremad, vähendab 50 mtr tehtud viga kuulipilduja tule tegelikku mõju pea kaks korda. Kuulipilduja asukoht autos (ligikaudu 2 mtr maapinnast kõrgemal) soodustab küll vaatlust ja sihtimist, kuid selle eest laskmise juures lähedate ja keskmiste distantside peale vähendab lennujoone lamedust, ning seda enam võuab kauguse täpset hindamist. Ootamatuse ärahoidmiseks ja padrunite kokkuhoidmiseks on jällegi tarvilik teada täpne kaugus märgini, mida tulistada tuleb. Selleks on ustava abinõu ainult kaugusemõõtja, mis pärast siis ka

selle tarvitamist peavad kõik ohvitserid ja lahingmasinade ülemad tundma.

Kaugused alla 500 mtr peavad silmaga hinnatud saama. Silmamõõtu soovitab määrustik arendada meetodiliste harjutuste läbi ja praktilistel lahinglaskmistel silmaga hinnatud kaugusi alati võrrelda tõelise kaugusega, mida näitavad märkide vaatlejad-spetsialistid, nagu seda soovitab prantsuse määrustik jalgväe kuulipildujate osadele, v. 1920 a.

Määrustik hoiatab 37 mm kahuri jaoks eellaske kaudu leitud sihingut andmast kuulipildujatele, — arvesse võttes kahuri individuaalomadusi, ning ta padrunite laengu mitmekesisust.

37 mm kahurist lastakse harilikult otsekohe se sihtimisega. Mitteotsekohe sihtimine võib aga otsarbelisem olla laskmisel keskmiste ja suurte distantside peale ning märkide pihta, mis halvasti näha ja liikumatud on.

Oma lõpuosas annab määrustik näpunäiteid autolt kuulipildujate üle oma vägede peade laskmiseks, nende edasiliikumise puhul pääletungi ajal. Antakse hädaohuta-ribade arvestused, ühenduses laskekaugusega ja oma vägede paigunemisega ning, sundsliku ettevaatus nõudena, sellejuures keelatakse kuulipildujaist tulistada lahtiste sihtimismehaniismidega. Siin aga tuletakse meelde kuulipildujate ja kahurite kõrget asukohta soomusmasinal, võrdlemisi nende hariliku asetumisega maapeal, milline asjaolu kindlustab hädaohuta tuleandmist üle oma vägede ka läheda maa pealt, seda rohkme, et vastavalt kohanedes, võib soomusmasinate tulirelvade paremust sel alal suurendada.

Kokkuvõetult, — määrustik seab soomussalkade lahingulise väljaõppe aluseks järgmised väited: soomussalk lahingus on tegev oma kuulipildujate ja kahurite tulega; tõsiseid materjaleid ja moraalse tagajärgi võib saavutada ainult hästi tabava tule läbi; sellevastu aga halvasti sihitud kuulid tõstavad vastase meeleolu ja õnnestavad laskurite eneste meelesindlust.

Sellepärast on laskurite praktilisel ettevalmistusel ülisuur tähtsus. Sergei Leets.

Orienteerimine õhus.

Inimene, liikudes maapeal, eksib sagedasti ära suurtes metsades ehk üldse kohtades, kus temal orienteerimine raske ehk teinekord võimata. Oma asukoha äramääramise peatingimiseks sarnastel juhtumistel on — olla täiesti külmavereline. Et aga inimest ei rahulda üksi elu maapinnal, vaid ta püüab ka õhuringis ennast valitsejana näidata, kus silmaring palju laiem, — siis on tarvis inimesel, kes õhusõitja elukutseliseks ennast pühendanud, alati meeles pidada, et tema oskaks tagasi tulla oma lähte- ehk tõusupunkti.

Väga kodune ja mugav tundub õhus, kui allolev maastik on igakülgelt tuttav, on tarvis ainult üks pilk heita üle lennuki ääre alla ja kohe on selge, kus kohal viibib sel momendil lennuk. Kuid sõjaväelenduri eesmärk ei ole mitte harjutusi teha lendudeks teatud lennuteid mööda, vaid valmistada end sõja vastu. Tahad rahu, valmista sõja vastu! — Nii tuleb meil sagedasti viibida õhus täiesti tundmata maastiku kohal ja tarvitada oma asukoha kindlaks määramiseks kõik-sugu abinõusid. Lihtsamad neist oleks kaart ja kompass. Kompassi järele orienteerume meie kaardil ja kaardi järele võrdleme maastikku. Tähtsamad ja silmapaistvamad esemed nii kaardil kui ka maastikul oleks:

1. V e s i. Ta paistab oma värvi ja kuju poolest väga hästi vaatlejale silma. Nii on meri ääretu suur, sinikas, üldse tume kogu. Piirjooned ehk kaldad on enamjagu kaaretaolised, mitte liig teravnurgelised. Järved — samasugused, kui meri, ainult kaldad on ümberringi näha, kui pind mitte liig suur pole. Jõgi — voolab ikka madalamais kohtades ja ta kallaste ligidal on enamasti mets, soo ehk heinamaa. Jõgi ei voala kunagi sirgjooneliselt, vaid lookleb ja need loogad pole kunagi järsud, vaid ikka kaare taolised.

2. M e t s a d. On olemas sega-, okaspuu- ja lehtpuu metsad. Suisel ajal suurtelt kõrgustelt paistavad nad kõik väga sarnastena, kuid okaspuu värv on tumedam lehtpuu omast; vahetegemine on aga siiski kaunis raske ja nõuab õige vilunut silma. Üksikuid puid võib ära tunda, mis seitsist nad on, päiksepaistelise ilma puu varju järele. Kuusk, näiteks, on peaaegu koonuse-taoline, mänd — enamvähem seenetaoline, alt laasitud ja tutt otsas; ka nende varjud on samasugused. Lehtpuud kasvavad rohkem madalamale ja on kogu poolest enam ümargusemad. Muidugi, on ka nii, et mõni mänd näeb samakujuline välja kui kask ehk lepp. Sügisel

aga, lehtede kolletamise ajal, on õige kerge vahet teha oksapuude ja lehtpuude vahel.

Metsa tarvitamise juures orienteerimise vahendina ei pruugi lendur sugugi meelt heita, kui näiteks, kaardil on mets märgitud, aga maastikus ta tõelikult puudub, ehk vastuoksa, — sest mets on teatud mõttes ajutine maastiku element, ta võib kas maharaiutud olla, ehk uude kohta külvatud.

3. **Maanteed.** Maanteed on väga soodsad orienteerimiseks. Ise nad paistavad heledate lintidena vaateleja silma. On olemas n.n. teeristmed, mis kaardil

väga kerged üles leida. Siis on olemas maanteede ääres ikkagi kas külasid ehk üldse suuremaid ehitusi; ka kirikud on, näiteks, ikka maanteede ligiduses, — need kõik kergendavad märksa orienteerimist õhus.

4. **R a u d t e e d.** Parimaks orienteerimise vahendiks võib lugeda raudteed. Ta paistab vähematelt kõrgustelt silma oma rööbaste poolest, kuna suurematelt kõrgustelt eraldub ta teistest teedest oma enam-vähem sirgejoonelise kuju poolest. Ka rongid paistavad hõlpsasti silma vedurite suitsust ja vagunite ridadest. (Järgneb). A. P.

Lahingettevalmistus Prantsuse määrustiku järele.

(Järg).

Teine osa. Lahingharjutused*).

I. R ü h m j a k o m p a n i .

Need harjutused peavad ainult lahingepisoodi korramine olema. Nad nõuavad põhjalikku ettevalmistust, milleks vaja läheb luuret ja maastikuga tutvumist.

Lähteseisukord tuleb juhataja poolt selgesti ära määrata.

Vastase seisukoht tuleb tarviliselt ära tähendada ja märkida, seks lipukesti, liinureid jne. tarvitades. Vahel tähendatakse vastane ära meestega, kes seks vastavad juhatused saavad.

Halvasti tehtud harjutisi tuleb korrata, järgmisi märkusi arvesse võttes.

Nendes harjutustes peab sisalduma:

Pealetung lähenemis- ja lahingkorras.

Hargumine lähtekohast, kas varjatud või mitte.

Tegevus ettetulevate takistuste vastu.

Toetuspunktidele asumine ja nende kiire ehitamine ühes ühenduse loomisega ja tööde varjamisega, mis võiksid õhuluurele seisukohtade kindlustamisega ametis olevad osad ilmsiks teha.

Kaevikute puhastamise puutuvad operatsioonid; tääkrünnak.

Teise joone kompanide lähenemine (esimese joone kompani külgede kaitse); kokkupõrked kõige mitmekesisemais tingimuses.

Rühma ja kompanid tuleb alaliselt harjutada vastupanema vasturünnakutele võitluse mitmesugustel perioodidel, rünnakut esiteks tulega peatades, ning teda siis tagasi paisates liikumisega ette, end jälle võitlusvalmis seadma.

Manöövri juhataja erilise tähelepanu objektiks olgu:

1. Side alalhoidmine pealetungimise ja tule vahel (kuulipildujad, kerged kahurid, saatemüüserid, mis ühes kompaniga manööverdav).

Julgesti vastupanu sõlmede vahele nihutatud kerge kuulipildujate tule energiline kasutamine.

2. Vastastikune ja vabatahtlik toetus, mida lahinggrupid üksteisele peavad üles näitama, et intervaalet, mis neid lahutavad, salvata, või tulega sundida vastupanekut langema.

3. See, kuidas rühmade ja kompanide ülemad organiseerivad oma vaatlusteenistust, käskude edasiandmist, signalisatsiooni, samuti ka, kuidas see nende side agentide poolt vastu võetakse.

4. Osade oskus näidatud suunas peale tungida (hea orientatsioon, bussoliid, tähendused, metsadest läbimine), kasutades $\frac{1}{80.000}$ kaarti.

5. Lahingtagavarade täiendamine (kompani ülema poolt). Automaat riistade ja pataljoni saaterelvade meeskond peab olema välja õpetatud ja tulistama lühikest aega kuid tabavalt vaenalse kuulipildujaid, mis nende tegevusraioonis ilmsiks tulevad, pidama tihedat ühendust esimese liini osadega ja neid omal algatusel toetama.

Sellele vastavalt peavad esimese liini osad olema väljaõpetatud kuulipildujate tulistamise tagajärgi kasutama.

II. P a t a l j o n .

Tuleb püüda väljaõpet nii üldiselt, kui ka üksikasjus täiuseni viia. Tuleb peatuda pealetungi lahingu mõne osa õppel (esimese joone, teise joone pataljon, side loomine, tagaajamine, puhastusosad).

Juhataja peab looma mitmekesise olukorra nii rindel kui ka külgedel, harjutama ettenähtud liinil oma osa kiirelt lahingkorda üle minema, vallatud allal kaitset organiseerima, oma vägesid rindele paigutama.

Eriti on õppe objektiks:

Päaletungi marss.

Jalgväe rünnak tankide toetusel ja ilma. (Kui tanke ei ole, siis kasutada muid käepärast olevaid vahendid).

Hargumine lähtebaasilt, kuulipildujate ja kahurite toetusülesanded.

Pataljoni manöövrid, et kohalikkude vastupanekut kahurväe enam või vähem piiratud kaastegevusel langema sundida.

Kuulipildujate, kergeste saatekahurite ja müüserite rühma ülemad olgu ette valmistatud jõudma ette osast, millele ta kaasa antud, kombineerides oma tegevust lahinggruppide tegevusega. Sideteenistuse esitaja saatel otsib ta üles varjatud ligipääsud, järkjärgulised seisukohad, mis talle näidatud, laskurite esemed, vaenlase vasturünnakutele kõige soodsamad raioonid. Ta rühm olgu ettevalmistatud kiirelt relvu (kuulipildujaid) antud signaali järele üle paiskama.

Tal tuleb sagedasti oma algatusel tegutseda, toetades oma ja naaberpataljone ning valides tulistamiseks lähimad märgid või need, mis asuvad vastupaneku sõlmede keskel, kust vastane atakeerijat kardetava külgetulega tulistab.

* Ülemad peavad korraldama manöövreid tankidega. Tankide ja jalgväe koostööamine tuleb kõigis üksikasjus kätte õppida.

Vabadusristi kavalierid.

Major Johannes Uskam.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavalier.

Major Oskar Pajusson.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavalier.

Major Johannes Uskam sündis 14. märtsil 1894 a. Lääne maakonnas Vaikna vallas. Võeti Vene sõjaväkke 8. sept. 1915 a. ja määrati teenistusse kaardiväe grenadeeri rügementi. 1. veebr. 1916 a. komandeeriti Vladimiri sõjakooli, kus kursuse lõpetamise järele 1. juunil 1916 a. lipnikuks ülendati. Võttis ilma sõjast 1916 a. osa Karpatides ja 1917 a. põhjaväerinnal Staritsi rügemendis 2. aprillist kuni 25. oktoobrini nooremohvitserina ja kompaniülemana. Ülendati noorem-leitnandiks 1917 a. suvel. 25. oktoobril 1917 a. astus teenistusse 3. Eesti rügemendi kompani ülemana. Detsembril kuul viidi oma kompaniga Rakvere üle, kus 4. rügemendi vormeeriti. Lahkus teenistusest Saksa okupatsiooni puhul 1918 a. aprillis. 1918 a. sügisel määrati teenistusse 4. rahvaväe rügemendi, kus kompani ülemana lahingutest kuni 12. märtsini 1919 a. osa võttis. Sai lahingus Võle küla all 12. jaanuaril 1918 a. haavata, kuid jäi rivisse. 12. märtsil samal aastal sai Pljussa silla võtmisel haavata. Pärast haigemajast tagasijõudmist määrati 4. rügemendi adjutantiks, missugusel kohal kuni 1920 aasta 1. aprillini teenis. Ülendati leitnandiks 1919 a. kevadel; alkapteniks — 1919 a. sügisel. 1. detsembril 1920 a. komandeeriti alaliseväe ohvitseride kursustele, millised 6. augustil 1921 a. lõpetas. 1. septembrist 1921 a. kuni 1. veebruarini 1922 a. oli 5. jalgväe rügemendi 5. kompani ülemaks. 1. veebruaril 1922 a. viidi üle teenistusse Vabariigi sõjakooli ja määrati uuesti vormeeritava tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamise kursuste ülemaks (praegused jalgväe aspirantide kursused), missugusel kohal Sõjaväe Ühendatud Õpeasutustes ka praegu teenib.

Ülendatud kapteniks 24. veebr. 1923 a. ja majoriks — 24. veebr. 1924 a.

Omab Vabaduse risti lahingu eest Narva-Jamburi kivitool 28. novembril 1918 a. ja on seega esimene II. liigi Vabaduse risti kavalier. Peale Vabaduse risti II. liigi 3. järgu on talle Eesti sõjaväes annetatud tasuta maa normaaltalu suuruses ja vabadussõja mälestusmärk.

Major Oskar Jüri p. Pajusson sündis Tallinnas 22. septembril (4. okt.) 1895 a. Üldise hariduse sai Tallinna kaubanduskoolis, sõjaväelise — 1-ses Peterhofi lipnikkude koolis ja Vabariigi ohvitseride kursustel. 19. mail 1915 a. astus vabatahtlikuna sõjaväe teenistusse 3. tagavara rügemendi, kust sama aasta augustis 1-sse Peterhofi lipnikkude kooli maarati, mille lõpetas 15. novembril 1915 a. Pärast sõjakooli lõpetamist määrati teenistusse 88. tagavara rügemendi, kust 8. detsembril 1915 a. sõjalinile saadeti ja 68. Leibjalgväe rügemendi määrati, missuguses rügemendis teenis kuni Eesti väkke ületulemiseni. Selle rügemendiga osa võtnud võitlustest sakslaste vastu Dütina väerinnal 8. dets. 1915 a. kuni 1. maini 1917 a., esiteks noorema ohvitserina, siis kompani ülemana. 1917 a. mai kuus tuli Vene väest alam-kapteni aukraadis 1-se Eesti rügemendi üle, kus kompani ülemana teenis kuni 5. okt. 1917 a., kus lahingus Muhu saarel sakslaste kätte vangi langes. Vangis viibis Saksamaal kuni 23. aprillini 1918 a., mil vangist vabanes.

Pärast Saksa okupatsiooni, kui Nõukogude-Venega sõda algas, määrati 21. novembril 1918 a. 1-se jalgväe rügemendi kompani ülemaks, missuguse koha peal oli kuni 1. märtsini 1919 a., mil pataljoni ülemaks sai nimetud. Sügisel, oktoobri kuus 1919 a. nimetati 1-se jalgväe rügemendi ülema abiks. Selle koha peal teenis kuni rügemendi koondamiseni, s. o. 1. jaanuarini 1921 a., millal jälle pataljoni ülemaks määrati ja missuguse koha peal ka praegu teenib.

Vabadussõjas osa võtnud lahingutest Narva- ja Lõunaväerinnal — Ruhja ning Rõuge-Marienburg-Kreutzburgi operatsioonis.

Kiiduväärt teenistuse eest ülendati Eesti väes kapteniks ja 24. veebr. 1923 a. — majoriks, vanusega 13. augustist 1917 a.

Peale II. liigi 3. järgu Vabaduse risti on temal veel Vene Anna ordu 3. järgu ja Stanislause 3. järgu aumärk lindi ja mөөkadega.

Vabadusristi kavalericid.

Kaptan Voldemar Avotin.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Kaptan Voldemar Karing
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Kaptan Voldemar Jüri p. Avotin sündis 3. jaanuaril 1893 a. Kuramaal. Üldise hariduse sai Jakobstadti linna kaubanduskoolis. Kooli lõpetamisel asus 1910 a. Odessa elama, kus raamatupidaja abina tegev oli. 1913 a. sügisel kutsuti sõjaväeteenistusse ning määrati 150. Tamanski jalgväe polku. Juuni kuul 1914 a. saadeti nimetud polguga sõjaväljale, kus võttis osa kõigist lahingutest austerlaste ja sakslaste vastu kuni novembri kuuni 1915 a., millal Telavi (Kaukaasias) lipnikkude kooli saadeti. 150. Tamanski jalgväe polguga lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest sai sõduri 4. järgu Georgi risti, ning ülendati van.- allohvitseriks.

Telavi lipnikukooli lõpetamise järele 20. märtsil 1916 a., määrati teenistusse 220. jalgväe tagavara pataljoni. Nimetud pataljonis teenis rühma ülemana kuni 1-se maini 1916 a., millal enese palvel Tartu — Läti tagavara küti polku üle viidi, kus õpekompani rühma ülemaks määrati. Augusti või septembri kuul 1917 a. ülendati noorem-leitnandiks. Veebruari kuul 1918 a. demobilisatsiooni järele asus Tartu elama ja sama aasta sügisel astus vabatahtlikult 1-se Pihkva vabatalikku kütirügementi, kust veebruari kuul 1919 a. Eesti väkke üle läks ja ohvitseride reservi teenima asus. Märtsi kuul 1919 a. määrati tema Soomusrongide divisjoni ja nimetati Lr. soomusrong Nr. 5 peale. Nimetud soomusrongiga võttis vabadussõja lõpuni osa kõigist lahingutest, alguses noorema ohvitserina ja juuni kuust 1919 a. saadik — 1-se dessantkompani ülemana.

Lahingus 19. juulil 1919 a. ülesnäidatud vahvuse eest annetati II. liigi 3. järgu Vabadusrist. Samal kuul järgnes ka ülendamine leitnandiks. Mai kuul 1920 a., Lr. soomusrong Nr. 5 likvideerimise puhul viidi üle soomusrong „Kaptan Irv'e“ peale, ning samal aastal juuli kuul paigutati ümber Lr. soomusrong Nr. 2 peale, kus 1-se dessantkompani ülemaks määrati. 1921 a. sai määratud rongi ülema abiks ja 1922 a. — Eesti kodakondsusse üles võetud. 22. veeb-

Kaptan Voldemar Kristjani p. Karing sündis 22. juunil 1895 a. (v. k. järele) Kadasu mõisas Harjumaal. Üleskasvanud ja koolis käinud Tallinnas. kus 1915 a. jaanuari kuus Aleksandri gümnaasiumi lõpetas. 1. mail 1915 a. astus Peterburis Vladimiri sõjakooli, mille 1. sept. 1915 a. lõpetas. Peale kooli lõpetamist teenis Uues Peterhofis 3. tagavara polgu õpekompanis. Jaanuari kuu algul 1916 a. sõitis sõjaväljale, kus esiteks roodu- ja pärast pataljoni-ülemana osa võttis sõjategevusest Riia, Dvinski ja Molodetschina ümbruses kuni 1917 a. lõpuni, millal Tallinna Eesti sõjaväkke üle toodi. Eesti sõjaväes teenis Rakveres 4. polgus kuni 5. aprillini 1918 a., mil Eesti sõjaväed sakslaste poolt laiali said aetud. Vahepeal, kuni Eesti sõjavägede uuesti kokkukutsumiseni 1918 a. sügisel, elas Tallinnas ilma kindla tegevuseta. Vabadussõja lahtipuhkemisel 1918 a. sügisel määrati 18. novembril Rakvere — 5. jalgväe polku. Sinna ilmudes võttis osa Viru Kaitseliidu vabatahtlikkude 1-se roodu ülemana Narva langemise lahingust 17.—27. novembril. Vabadusesõjast võttis osa algusest kuni lõpuni, olles kõige selle aja eesliinil. 2. liigi 3. järgu Vabaduse rist annetati temale ülesnäidatud vahvuse eest lahingus 27. aprillil 1919 a. Lesgi küla all Pihkva sihis. Peale sõja lõppu teenides Tartus, astus 1920 a. ülikooli, kus 1 aasta õigusteadust kuulas.

Lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest annetati kaptan Karing'ile tasuta maa normaaltalu suuruses ja priikooli õigus. Praegu teenib 5. jalgväe rügemendis 2. kompani ülemana.

Peale Vabaduse risti on kaptan Karing'il veel Vene Anna ordu 3. ja 4. järgu ristid ja Stanislause 3. järgu orden mõõkade ja lindiga.

ruaril 1923 a. ülendati kapteniks ja sama aasta 6. märtsil nimetati rongi ülema k. t. Septembri kuus 1924 a., peale alalisväe ohvitseride kursuse lõpetamist, kinnitati Lr. soomusrong Nr. 2 ülemaks.

Igat seltsi teadaannete edasiandmine tuleb põhjalikult kätte õppida. Sideteenistuse personaali, vaatelejade, signalistide, telefonistide, käskjalgade, ratsaluurajate töö sündigu lahingu tingimustes.

Tuleb esiplaanile tõsta keskendatud tegevuse suur tähtsus, eriti tegevuse kokkukõla jalgväe ja kahurväe vahel. Kahurväe saatetuli kantakse edasi kindlaks määratud kokkuleppe alusel.

Ülem komandeerib, kui see võimalik, õppe ajaks pataljoni ülema juurde kahurväe poolt ühe ohvitseri ja mõned allohvitserid.

Igal harjutusel olgu kasulik eesmärk, ja ta võimaldagu väljaõpet.

Õppuse juhataja peab võimalikult piltlikumalt manöövri tähtsust rõhutama ning arendama juhtide koosseisu seas otsustusvõimet, kõigil aga enesealgatust.

Manöövriks minnes ja sealt tulles tuleb pataljoni ülemal soodsat maastikku kasutada, et pataljoniga õppusi kas terves koosseisus või osade kaupa toimetada. Nende õppustega saavutatakse osa paindumus. Nad seisavad, kiirelt rivistust ja suuna muutest, rünnakul korra alalhoidmises. Kompanide ja rühmade ülemad, peavad, kui nad seda distsipliini alalhoidmiseks ridades tarviliku leiavad, lühikeste komandode järele tegema mõned väga lihtsad ümberriistused ning ühe või rohkem püssi võtteid, nõudes nende kõige täpsemat täitmist.

Kõge edukam taktiline õppe kord saadakse järgmiselt:

Pärast lahinggruppide eeltevalmistust tuleb alata pataljoni õppusest, mis näitab konkreetselt nii-

suguse lahingüksuse nagu pataljoni poolt taotletavat eesmärki.

Järgmisel õppusel kordab iga kompani tegevust samal maastikul ja oma enda raioonis, võttes hoolega arvesse märkusi, mis pataljoni õppusel tehtud.

Edasi korratakse õppust samadel tingimustel iga rühmaga ja lahinggruppiga.

Neile rühmade ja lahinggruppide detailsetele harjutustele tuleb äärmiselt suur tähtsus anda.

Sagedasti saavutatakse rühmade ja lahinggruppide osava manöövri läbi (nagu küljelt haaramisega ja ümbritsemisega) kohaliku vastupaneku hävitamist.

Viimati korratakse sama pataljoni õppust kõige detailide järelkatsumiseks ja tõenduseks, et esimesel õppusel antud arvustust on arvesse võetud. Seega peab juhtiv koosseis ja väeosa läbi imbuma ideega, et alused, mis neil aitavad lahingu ülesandeid lahendada, põhjenevad mõttel, mis pataljoni ülema poolt enne lahingut väljendud ja et kõik lahingüksuse jõupingutused olgu juhitud ülema poolt vastu võetud manöövri idee teostamiseks.

Teine viis seisab selles, et antud väeosa (näit. kompani) lastakse eriti hästi kordaläänud õppust teiste sama suguste väeüksuste (kompanide) ülemate ja isegi lihtsõdurite juuresolekul korrata. Õppuste juhataja käib ühe osa juurest teise juure, paneb tähele tehtud vigu (samuti ka neid, milledest korda läks mõõda pääseda) ja juhatab, kuidas tegevust parandada.

Pärast seda kordab iga kompani õppust omaette. (Järgneb.) E. V.

Keemilise sõja küsimus Inglismaal.

Keemilise sõja hädaoht on paljudes riikides tekitanud tõsist ärevust. Iseäranis paistab see silma tiheda rahvaarvuga maades, kus kaotused sõjas eriti suured võivad olla.

Oma geograafilise asendi ja majanduslise seisukorra tõttu on Inglismaa selle küsimuse õnnelikust ja otstarbekohasest lahendamisest väga huvitatud, mille tõttu seal ka rahuliste elanikkude gaasikaitse probleemi lahendamine õhu-keemilise sõja puhuks kõige konkreetsema kuju on omandanud. Seda tõendab muu seas ka „Kuningliku Tervishoiu Seltsi“ liikme ja „Gaasi-asjanduslike sõjakooli“ lektori, sõjaväe arsti F. H. Hitchi broshüür.

Eessõnas väljendab F. H. Hitch oma vaateid õhu-keemilise sõja võimaluste kohta kaitseta elanikkude vastu. Ülemines tegelikkude kaitseabinõude käsitamisele, jagab Dr. Hitch need ettevalmistuslisteks (rahu ajal) ja mobilisatsioonilisteks (sõja väljakuulutamisel).

Üheks tähtsamaks ettevalmistusabinõuks loeb ta keemilise sõjasse puutuvate üldteadmiste laialilaotamist ja selgitustööd selle kohta, millised kaotused ähvardavad laialdasi elanikkude kihte vastuabinõude mitte õigel ajal tarvitusele võtmise korral.

Teostada tuleb seda tööd esijoonel sanitaar-inspektori, jaoskonna arstide, arstiteaduse üliõpilaste, kooliõpetajate j. t. kaudu. Ajakirjandus, kino ja raadio-telegraaf esinevad samuti võimsate kihutustöö teguritena.

Elanikkude süstemaatiline gaasikaitse ettevalmistus peab algama juba varakutes eluaastates, mispärast algkoolides kõiki lapsi tuleb tutvustada gaasimaskide

tarvitamisega ja keemilise sõja alustega; seda õpete-gevust peab tingimata kontrolleeritama kõigil koolide järelkatsetel.

Täiskasvanuid õpetakse mitmesuguste seltskondliste organisatsioonide, majandusliste ühingute, klubide jne. kaudu. Isikutele, kes ei ole teenistuses, ega kuulu ka ühtegi organisatsiooni, annavad tarvilist juhatust vastavad instruktorid; selles suhtes loodetakse väga suurt kaasabi. „Rutulise abi seltsi“ isiklikult koosseisult. Kuigi teoreetiliselt kõigi elanikkude gaasimaskidega varustamine tarvilik on, ei ole seda tegelikult, tehnilistel põhjustel, mitte võimalik teostada.

Keemilises sõjas omandab erilise tähtsuse laste kaitse. Selleks soovitatakse igas majas ehitada iseäralised gaasikindlad toad, kuhu võidakse paigutada lapsi õhu kallaletungimiste ajaks. Peale selle peab linna omavalitsus selleks otstarbeks ehitama juba rahuajal maaaluseid pelgupaikade, kas lapsed ühes emadega võiksid leida pääsmist kihvtigaaside eest; need rutulise ja kiire ühendusvõimalusega, pealgupaigad peavad aset leidma igas linnajaos.

Viimaseks ettevalmistuslikeks abinõuks rahuajal on suure arvu gaasikaitse keskohtade asutamine, mille ülesanded:

Kaitsevaelased,

tellige omile kaitsevæes mitteteenivatele sõpradele ja tuttavatele „Sõdur“ ilma nende teadmata!

1. gaasimaskide hoidmine ja järelvalve;
2. gaasimaskide väljajagamine elanikkudele;
3. liginevast hädaohust elanikkudele teadaandmise viiside väljatöötamine ja organiseerimine;
4. kihvitest gaasidest läbiimunud riiete kokkukogumine, puhastamine ja desinfitseerimine;
5. ruumide ja maaala gaasi jäänustest desinfitseerimine;

6. allikate ja veereservuaaride kihvitamise eest hoidmine;

7. abiandmine õhukallaletungimise tagajärjel kannatanuile.

Mobilisatsiooni väljakuulutamisel asuvad need gaasikaitse keskkohad ettenähtud ülesannete täitmisele ja kindlustavad kavakindlat üleminekut gaasivastaseks võitluseks sõjaajal. O. K.

Prantsuse noorsugu ja ohvitseri elukutse.

Ohvitserid Prantsuse sõjaväes jagunevad saadud hariduse järele kahte eriliiki. Ühte kuuluvad endised allohvitserid, kes peale vastava „*école des sous-officiers élèves officiers*“ (allohvitseride kool ohvitseride ettevalmistamiseks) kursuse lõpetamist ohvitseri aukraadi omandanud; teise — sõjakoolide lõpetajad. Sõjakoolidesse võetakse vastu keskkoolide abituriente, kes kooli peasemiseks võistluskatsed sooritama peavad. Allohvitseride koolide lõpetajate kohta on maksvad mõnesugused kitsendused teenistuskäigus.

Statistilised andmed viimastel aastatel näitavad, et sõjakoolidesse soovijate arv aast-aastalt kahanemas on. Toome näiteks andmed Saint-Cyr'i spetsiaal-sõjakooli kohta.

Sisseastuda soovijaid on kõige rohkem olnud 1889 a., nimelt 2469 inimest; 1914 a. oli 550 vaba koha peale 1366 kandidaati; praegu aga on 350 vaba koha peale ainult 700 soovijat. Ka teistes koolides pole lood paremad, välja arvatud Politehniline kool, kus arvud võrdlemisi püsivad. Siin on 300 vaba koha peale tänuv *1450 kandidaati 1104 vastu 1914 a.* Kuid Politehnilise kooli lõpetajad ei astu kaugeltki kõik sõjaväe teenistusse suurtüki ja inseneriväkke, vaid oma suure enamuses lähevad nad eraellu, nagu näituseks tänavu, kus 250-st lõpetajast ainult 75 ennast tegevväe noorem-leitnantideks ülendada lasksid.

Ka on sagedaseks nähtuseks suurtüki- ja inseneriväe nooremates aukraadides olejate ohvitseride reservimine: olles tehnilise haridusega on neil vastava ameti leidmine eraelus eriti hõlbus. Eit siin mitte üksikute juhtumistega tegemist pole. Näitab see, et kahe aasta eest terve Prantsuse sõjaväe bataraiilemate hulgas oli a i n u l t ü k s politehnilise kooli lõpetaja.

Ehk küll sellega pole tahetud vahet teha sõjakooli lõpetajate ja end. allohvitseride vahel, kuid seniajani oldi siiski arvamisel, et suurem osa rahuaegsest ohvitseride kaadrist peab piinlikkusega valitud olema noortemeeste hulgast, kes täieliku keskkooli hariduse omanud. Toodud arvud näitavad aga, et ohvitseride-kaadri intellektuaalset tasapinda, on ähvardamas langus. Kuigi see väide ehk täielikult tõele ei peaks vastama, on siiski kindel, et varsti suurema osa ohvitserkonnast moodustavad allohvitseri koolide lõpetajad, kuna alles hiljuti proportsioon vastupidine oli, ja tänapäev mõlema eriliigi ohvitserid sõjaväes umbes ühel arvul esitatud on. Selle tagajärg oleks eesõigustatud vähemuse tekkimine sõjaväes, mis lõpulikult vahekorra rikuks rivi ja staabi ohvitseride vahel.

Selle nähtuse puhul on Prantsuse ajakirjanduses ärevaid häali kuuldavale tulnud. Otsitakse põhjusi, mis noortsugu sunnivad ohvitseri elukutsele selga pöörama.

Ühest küljest ei peaks imestama, et peale sõja lõppu sõjakoolidesse astuda soovijate arv vähenemas

on. Kas ei ole prantslased võidelnud selles kindlas usus ja tahtmises, et see võitlus viimaseks jääks? Selle mõtte järele otsustades paistab loomulik olevat, et noorsugu ennast kodukaitsega seotud elukutsetele enam ei taha pühendada.

Teisest küljest on aga elatismiinimumile mittevastavad palgad üheks tähtsamaks põhjuseks, et sõjakoolidesse astuda soovijaid nii vähe. Muide on palkade suhtes ka peaaegu kõigi riigiteenijate seisukord samasugune. Kuid riigiteenijate suhtes oleks palkade kriis lahendatav, ilma et väljaminekuid tarvitseks suurendada: vaja ainult kaotada koosseisudest need tarbetud kohad, mis seal teenivate isikute jaoks eriti peetakse, ehk millele tarvidust kaitsevad teovõimetud nõrga tahteõuga juhid. Kahtlane, et samast abinõust ka sõjaväele küllalt oleks.

Teenistusse astudes võtab elukutseline ohvitser oma peale kohustused, mis teistele riigiteenijatele võõrad. Olles maksualune, nagu kõik kodanikud, pole ohvitseril hääleõigust; ta ei tohi riiklistes küsimustes oma arvamisega esineda, — tal pole sõnaõigust; et mingisuguse ühingu liikmeks astuda, peab tal ministri luba olema. Oma ametikohuste täitmise juures rahual ajal on ohvitser kuni peensuseni ära rippuv oma ülemusest; niisugust rippuvust ei tunne isegi kooliõpetajad oma klassis, rääkimata mõnest kantseliülema omast kantseleis. Ohvitser sarnaneb kuni teenistusest lahkimiseni hoolekandealusele.

Vanasti vastasid nendele kitsendustele ka eesõigused, mida ainult ohvitser omas. Saades palka aukraadi järele, oli ohvitser oma aukraadi omanik, kuna suurema osa riigiteenijate ametisalandamine ja tagandamine ainuüksi ministri heaksarvamisest tingitud oli. Tänapäev on riigiteenijatel samasugused tagatised, nagu ohvitseridelgi, igasuguse omavoli vastu, ja isegi rohkem veel, kui arvesse võtta kutseühisuste ja teiste sarnaste organisatsioonide tegevusavaldusi.

Ohvitseri seisuse vastu ei tunta seltskonnas endist lugupidamist, esiteks sellepärast, et kõigil teada on sellele seisusele seltsiv keskpärane rahaline seisukord; teiseks sellepärast, et viimases sõjas ühesugused hädaohud olid varitsemas nii täiendus kui ka elukutseliste ohvitseride kaadrit ja lõpuks ka sellepärast, et väljaspool sõjaväge neid inimesi nüüd väga vähe on, kellele oleks arusaamist selle elukutse suurtugususest, mis neile, kes ennast ihu ja hingega temale pühendanud, ainult sisemist ja välisilmale nägematut rahuldustunnet annab.

Eesõigusi on Prantsuse ohvitseril tegelikult ainult kaks: sõit raudteedel 75% hinnaalandusega, missugust soodustust sagedasti ümberpaigutustega seotud kulud peaaegu annulleerivad, ja — võimalus peale 25—30 aastast teenistusest erusse minna vanaduse peale vaatamata. Ka see eesõigus pole kuigi oluline, kuna tema tarvitajatel oma suures enamuses korda ei lähe erateenistust leida.

Jaurès, keda võimata süüdistada militarismis, tahtis, et rahvuslises armees, mille kava tal üldjoontes valmis oli, ohvitseride-kaader oleks koosnenud isamaa paremate poegade hulgast väljavaliutest. Peab meelespidama, et võidu saavutamisel oli Prantsuse staapide intellektuaalne üleolek üheks tähtsamaks teguriks, mis

kõigis sõjavägedes tunnustamist on leidnud. Ja kui toonitatakse tugeva sõjaväe tarvidust, siis peab ka sõjaväele kindlustama väärilise ohvitseride-kaadri. Ilma kaadrita oleks sõjavägi ainult kari, olgu tagavara-väe ohvitseride võimed ja eneseohverdamine nii suured kui tahes.

A. L.

Meriväe ohvitseride erihariduslised kursused.

Peale vabadussõja lõppu, kui tuli tarvidus rahuaegsetes tingimustes meie meriväe ülesehitamisele ja loovale tööle asuda, tekkis ühenduses sellega ka meie meriväe ohvitseride hariduse täiendamise küsimus.

Suurem hulk meriväe ohvitseride olid kas tagavara-väest, ehk sõjaaegse lühendatud kursuse haridusega ja seega tuli ühenduses merisõja tehnika tõusuga ka neile täiendavaid teadmisi pakkuda.

Korraldada rahuaegsete ohvitseride kursust, nagu seda teistes väelikeides tehti, ei olnud võimalik juba sellepärast, et meriväe ohvitseride väikse arvu ja kitsaste koosseisude tõttu ei olnud võimalik suuremat arvu neist jooksvast tegelusest eemaldada.

Väljapääsetee leiti Merejõudude juhataja poolt seega, et Sõjaministri nõusolekul korraldati kursused õhtuti, kusjuures ohvitserid päeval oma igapäevase teenistuse juures olid, ja kella 5-ks p. l. loenguile ilmusid.

Kursus korraldati Merijõudude staabi juures ja sai esialgu jagatud kahte semestri, kus läbistati järgmised õppeained: 1) meresõja ajalugu, 2) mere-taktika, 3) suurtükiasjandus, 4) miini-torpedoasjandus, 5) ingliskeel, 6) rahvusvaheline õigus, 7) taktiline navigatsioon, 8) hüdrograafia, 9) majandusteadus, 10) määrustikud ja 11) eestikeel.

Kursust ei suudetud siiski lõpule viia 2 aastaga, sest talvine II. semestri õpetegevus ei annud võimalust sama intensiivselt, kui esimesel aastal, jätkata ja nii jäi osa aineid hüdrograafia alal veel selle aasta peale, kuna ühtlasi kursuse õpekava täiendati Merijõudude staabiülema — meriväe-kapten H. Salza loenguiga ilmasõjaaegsete merilahingute üle.

Lektoriteks olid osalt Meriväekadettide kooli lektorid, vanemad meriväe ohvitserid-spetsialistid ja väljaspoolt palutud reservohvitserid, kes vabadussõjast osa võtnud.

Kahjuks tuli mõnda ainet veel venekeeles lugeda, sest riigikeelt oskajaid lektoreid kõigi ainete peale ei võimaldunud leida, kuna mõnigi aine, kus vähe oskussõnu, ka eestikeeles loeti (taktiline navigatsioon, lektor — meriväe-kapten Salza).

Peab tähendama, et sarnase kursuse korraldamisega on õpetus läbi viidud riigile säästselt, kuna kuulajaskonnale see siiski raskeks muutus: pool päeva teenistuses ja teine pool — õhtul loenguil viibimine, andis ennast tervislikest küljest talvise õppetöö lõpuks mitmele tunda.

Meriväe ohvitseride rahuaegsete kursuste lõppu on 1925 a. algul oodata.

Peale selle sündis osaline ohvitseride hariduse täiendamine väljamaal.

Nii viibisid 2 meriväe ohvitseri ühe aasta Inglise laevastikus, üks kahuralal ja teine — miini-torpedo alal spetsialiseerumas; peale seda 1 merikindluste ohvitser Prantsusmaal poolaastat tutvunemas

rannakaitse kahurasjandusega. Siis on veel tegutsemas ingliskeele kursused, kus õpetegevus kolmes grupis sünnib. Osa ohvitseride õpivad ka ühtlasi prantsuskeelt kindralstaabi poolt korraldataval võõrkeelte kursusel.

Oktoobri kuu lõpul algab tegelust Merijõudude miiniohvitseride kursust.

Seni on meil maksev kord, kus Meriväe kadettide kursusel üldised merisõja tehnilised teadmised omatakse, kuna peale kursuse lõpetamist ja praktiliste kogemuste omamist ohvitserid erialade järgi jagunevad, mille valikus peajasjalikult igatüüpi oma soov domineerivat osa etendab.

Meriväe riviohvitserid jagunevad nimelt järgmistele erialadele, mis eriti põhjalikku ettevalmistust nõuavad: navigatsiooni-, miini-torpedo- ja kahurohvitserideks.

Sarnasel viisil väljakujunenud eriala grupile korraldakse vastav kursus, kus eriained praktiliselt ja teoreetiliselt põhjalikult läbi võetakse.

Nii on meil juba enamalt ohvitseride erialaklassid olnud, mis aga seni lühendatud õppekava põhjal tegutsesid, kuna nüüd avatav kursus esimene on, kus vastava eriala ained põhjalikku käsitust leiavad.

Ka neil kursustel sünnib õpetus sarnaselt, et kuulajaskonnale ainult 2 päeva nädalas tuleb teenistuskohuste täitmisest eemal viibida.

Miiniohvitseride õppekavas on ettenähtud järgmised õppeained:

1) lõhkeained, 2) tõkkemiinid ja traalid, 3) torpedod, pumbad ja aparaadid, 4) üldine elektro-tehnika, 5) laeva elektro-tehnika; 6) raadiotelegraf-telefon ja 7) töökoja tööd.

Lektoriteks on merijõudude vanemad spetsialistid ja ühtlasi eriteadlased väljaspoolt.

Mis puutub meriväe juhtivasse tehnilisse personaali (insener-meh. ja laevaehit. insener), siis on siin tegutsemas suuremates laevades kõik endise Vene vastava õpeasutuse täieliku haridusega isikud, kuna möödunud aastal juurde tulid Tallinna tehnikumist seda õpeasutust lõpetanud 4 noor-leitnant, kes ins.-mehaanikutena laevastikus tegevuses.

Peale kursuste on laiemad võimalused merisõja tehnilise arenguga igakülgeks tutvunemiseks suurema raamatukogu abil, missugused puhterialadel olemas Merijõudude ja Merikindluste staapides, kui kõik ilmuvad eriala raamatud inglise-, prantsuse-, saksa- ja rootsikeeles olemas.

Lähemal ajal tuleks loota veel meriväe ohvitserkonna erialade rikanemist veealussõidu alaga, millele ettevalmistust juba suuremaid nõudmisi esitab. Et meil sel alal spetsialistid olemas, ei sünnita ka see raskust ja peale selle küsimuse lõplikku lahendamist võiks seal ka eeltõiga õpetusalal algada. Lgs.

Veltveebel Richard Niggol †.

(Nekroloog).

Meie ridadest on jälle üks lahkunud. 22. okt. kell 1 lahkus vabasurma läbi 2. jalgväe rügemendi 1. kompani veltveebel Richard Niggol. Põhjuseid, mis sundisid elurõõmust, kõige paremate tuleviku väljavaadetega meest oma elu lõpetama, ei saa siin harutama hakata. Küllalt kaaluvad pidid nad iga tahes olema.

Veltv. Niggol oli üks neist, keda õigusega rügemendi pojaks võib nimetada. Ta oli üks esimestest, kes 1. detsembril 1918 a. rügemendi formeerimisel kohale ilmus, mis ajast peale ka, 1. komp. nimekirjas olles, tähelepanu ja lugupidamist võitis, kui hoolas ja arusaaja sõdur; määratud õppekompaniisse, lõpetas ta selle 4. sept. 1919 a. kapralina. Ülendati 27. dets. 1919 noor.-allohvitseriks ja 1. aprillil 1920 a. — van.-allohvitseriks, mis ajal ta ka rühmavanemaka määrati. 16. sept. samal aastal jääb Niggol üleaja-teenijaks samale kohale. Küllalt vaeva ja püsivust nõuab allohvitserilt noorsõduri õpetamine, veel enam aga kasvatamine. Teades seda, valis veltv. Niggol ikkagi selle elukute ja nähes, et rahuaegne teenistus allohvitserile väga suured nõuded üles seab, läheb allohvitseride kooli, mille lõpetab; 7. jaan. s. a. rügementi kohale ilmudes, pühendab terve oma energia isamaale kasutoovaks tööks. Olles rügemendi ülema

poolt vääriliselt hinnatud, määratakse ta 1. juunist s. a. veltveebli kohale ja ülendakse samasse aukraadi 26. aug. s. a. Alati lahke iseloomuga ja teenistusekohuste täitmisel täpipealne, oli veltv. Niggol ülemuse ja seltsimeeste poolt lugupeetud.

Rügemendis oli veltv. Niggol tuntud kui hea laskur ja tubli spordimees. Kes ei oleks tähele pannud 2. diviisi võistlustel käesoleva aasta sügisel, käsipallis võitja 2. jalgväe rügemendi meeskonna hulgas väledat, kasvu poolest peaaegu kõige väiksemat mängijat, kes ühtki palli mööda ei läsknud. Rügemendi vahelises laskevõistluses omandas ta II auhinna.

Lahingus ülesnäidatud vahvuse eest oli veltv. Niggol'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse rist ja Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest autasuks — rahaline tasu; peale selle oli veltv. Niggol'il Vabadussõja mälestusmärk ja kolmeaastase kiiduväärt teenistuse eest sai ta käesoleva aasta suvel ühekordset abiraha kolme kuu palga suuruses.

Puhka rahus kaasvõitleja! Kodumaa muld, mille eest Sa võidelnud ja oma verd valanud oled, olgu Sulle kerge!

Kaasvõitleja J. Kiipus.

Admiral Bertram S. Thesiger.

Meie vabadussõja kaasaeglaste ja eriti meie vabadussõja peategelaste ning vanemad sõjaväe juhid mäletavad veel väga hästi Inglise ristleja „Galypso“ komanderi, kapten Bertram S. Thesigeri.

Ristleja „Galypso“ oli see, kes 1918 a. jõulu-pühade ajal, kui enamlaste laevastik miiniristlejate „Avtroil'i“ ja „Spartak'iga“ eesotsas Tallinna lahte tungis, enamlaste laevastikule südikalt kallaletormamises, selle laialiajamises ja „Avtroili“ ning „Spartaki“ vangivõtmises peaosas etendas. Miiniristlejad „Avtroil“ ja „Spartak“ anti hiljem Inglise valitsuse poolt meile üle ja need said ümbernimetatud üks „Vambola'ks“, teine „Lennuk'iks“ ja meie sõjalaevastiku koosseisu ülesvõetud.

Vahepeal on Bertram S. Thesiger Inglise kuninga poolt, nimelt 1922 a. novembris, admiraliks ülen-datud.

Admiral Thesiger on määratud uuele kohale — Devonporti sõjasadama admiral-superindendiks. Temal tuleb uuele kohale asuda 13. jaanuaril 1925 a., s. o. just oma sünnipäeva eelsel päeval. Ta on sündinud 14. jaanuaril 1875 a. ja saab seega siis 50 aastat vanaks.

Ilmasõjas juhatas tema ristlejaid „Amethyst'i“, Helgolandil merelahingus, „Inconstant'i“ Jutlandi lahingus ja „Galypso't“ — Saksa suure merilaevastiku allaandmise puhul. Peale seda, kuni 1922 a. novembrini juhatas ta lahinglaeva „King George V“ Vahemeres. Ta on hiljuti vanemate ohvitseride kursused läbi teinud.

J. A—n.

Inglise sõjaväe eelarve 1924/1925 a.

Inglise sõjaväe 1924-25 a. majandusaasta eelarve lõpeb kogusummaga 45 milj. naelst. mis eelmisest aastast vähem 7 milj. naelst. ja 1922-23 aastast vähem 17,3 milj. naelst.

Kogu Inglismaa aktiivne vägi koosneb 161.000 mehest, 170.800 mehe vastu eelmisel aastal (peale India, dominiionide ning Iirimaa). See kahanemine 9200 mehe võrra on sündinud Inglismaa arvel ülalpeetava India pärismaalaste garnisoni vähendamisest Mesopotaamias 10.500 mehe pealt 4100 peale ja kärpimisest 2800 mehe võrra Inglise oma sõjaväevalitsuse apparadi lihtsustamise ning koondamise juures. Aktiivseväe lahingutugevus jääb nõnda ka uuel eelarve aastal pea täitsa puutumata.

Aktiivsete väeosade paigutus Briti riigi jääb suuremalt jaolt endiseks. Türgimaalt on kõik Inglise väeosad lahkunud ja Iirakisse on peale India ja Iraki väeosade ainult üks pataljon Inglise jalgväge jäänud. Inglise valitsus toetab ennast siin tugevate õhujõudude peale.

Egiptusest sai üks välja-kahurväeosa ja Palestiinast — kõik India väed tagasitõmmatud. Üks India ülemääraline ratsarügement paigutatakse ümber Palestinasse.

Viimased väeosad Iirimaal — 2 pataljoni jalgväge, („Royal Irish Fusiliers“ ja „Royal Inniskilling Fusiliers“) on vana nime all ja endiste traditsioonide alahoidmisega üheks kahepataljoniliseks rügemendiks ümberformeeritud. Eelarve-aasta jooksul loodetakse aktiivset sõjaväge täie koosseisuni viia; praegu puudub veel 5500 meest. Seaduslik reservväe koosseis väljateenitud meestest sai 84.000 mehe pealt 92.000 meheni suurendud. Tähtsaks loetakse tehnilise reservi loomist (23.158 meest) — tehniliselt hästi ettevalmistatud jõudude andmiseks mobilisatsiooni puhul.

Eelarve-aasta jooksul suuremaid manöövreid väljaspool õppevälje, kus kuni diviisi koosseisuni harjutatakse, ei ole ettenähtud.

Kaks suuremat õppereisu ja harjutust korraldakse kindralstaabi ja sõjaminesteriumi poolt, — ülesannetega ainult kõrgematele staapidele ja diviisi ning korpuse kahurväe juhatusele. Ohvitseride-aspirantide vaimlist tasapinda ja ettevalmistust kavatsetakse tõsta; nõudmisi sõjakoolidesse sisseastumise eksamid kõrgeandakse. Sõjakoolide kursused Sandhurst'is ja Woolwich'is on 24 kuu pealt 18 kuu peale lühendud. Teenistuse ajal võib Inglise sõdur ennast mõnes käsitöös täiendada ja viimase kolme teenistusekuu kestusel vabastatakse ta selleks otstarbeks igasugustest sõjaharjutustest.

Suurt tähepanu on antud relvastusele; soetatakse suuremad sõjamoona reservid eriti õhukaitse relvade; on ettenähtud rohkearvuliste kergete tankide ehitamine; ühte uut kerge-tankide pataljoni kavatsetakse varsti formeerida ja teist — pärastpoole; välja- ja raske kahurvägi viiakse järkjärgult üle mehaanilise liikumise peale. Sõjas kõlbatuks saanud gaasimaskide asemele on uued muretsetud. Katsekomisjon Woolwich'is töötab katsete kallal — täiendatud lõhkainete, traadita telegraafi- ja telefoni, ning õhukaitse arendamiseks ja tegi proove tugevate sildadega, mis ettenähtud raskete kahurite ja mootor-veoriistade jaoks. Traadita telegraaf sai erilisel väljaarendud sideks maa ja lennukite vahel, ning liikuvate tankidega. Jõuti selgusele, et üksinda traadita sidega siiski läbi ei saa, vaid et ikkagi veel tarvilikud on ka väljakaablid. Sõjaväe tüüpusele vastavate 30 t. jõuvankrite omanikud saavad 40 naelst. aastas riigilt abiraha. Mitmete kasarmude ehitustööd õppeväljadel ja sõjaväe asukohtades,

eriti Cotteriki laagris Yorkshire'is, viidi lõpule ja mitmed uued hooned suurendati side, õhukaitse ja tankide väeosade paigutamiseks Adlershot'is, Blackdown'is ja Bawington'is. Pea kõik kasarmud on elektri valgustusega. Et sõdurid ühetoonilist väljaunivormi tihti ise kenamaks muutma hakkasid, anti kõikides väeosades igale sõdurile välja üks komplekt eriti hea lõikega, metallist märkidega ja rügemendi nööpidega vormiriideid, ühes valgetvärvi nahkrakmetega. Mitmed rügemendid saivad kuningalt lipupaele ja märke väeosa aupäevade ülestähendusega suurest sõjast. Vägede tervisline seisukord on tõstetud enesjäaegsest paremaks. Voodite arv laatsarettides sai selle tõttu 2770 võrra vähendatud ja neis on tegevuses 865 halastajatoode. Distsipliin on märksa paranenud, nõnda et sõjaväe-vangimajade koosseisusi võidi 25 ohv. ja 102 sõduri pealt 14 ohv. ja 169 sõdurini vähendada.

Territoriaalväe koosseis on suurendud 180.213 mehe pealt 185.554 mehe peale. See juurdekasv tuleb peaaugaltikut uutest õhukaitse jõududest, mis asuvad Londonis ja selle ümbruskonnas. Need uued õhukaitseosad peetakse peaaegu sõjaaegsetes koosseisudes (80 meest sajast) Faktiline territoriaalväe koosseis oli aasta algul 5965 ohv. ja 134.130 sõdurit. Noorte sõjauhingud, (Cadet Force) kust territoriaalväed suuremalt jaolt täiendust saavad, anti krahvkondade territoriaalväenõukogude hoolde ja määrati eelarves neile aastane toetus. Sanitaarteenistuse laienduse võimaldamiseks mobilisatsiooni korral, asutati rohkearvulised „vabatahtlikud sanitaarihingud“, liites neid territoriaalväe juure.

Eelarvest on tähelepanemise väärt Briti sõjaväe suurus (peale dominiionide, Iirimaa ja India pärismaalaste vägede): Aktiivvägi — 144.597 meest; pärismaalasi Inglise koosseisus — 3943; väereserv — 92.000; tehniline reserv — 23.158; miilits kanaali saartel — 1377; miilits Maltas ja Bermudas — 1578; territoriaalvägi — 187.419; ohvitseride ettevalmistuse osakonnad ülikoolides (ettevalmistuse staabid) — 1235 ja Inglise vägesid Indias — 61.946 meest, kokku — 516.653 meest.

Sellele lisaks: India pärismaalaste vägesid — 150.000, Egiptuse armeed — 170.000 ja dominiionide miilits — 250.000 meest, üle üldse kokku — 933.653 meest.

Väljakahurväe patareidest on $\frac{1}{6}$ raskekahurvägi, millest pool mehaanilise veojõuga. Voorist liigub $\frac{4}{5}$ mehaanilise ja $\frac{1}{5}$ — loomajõuga. Tankide korpus koosneb 6-st tankpataljonist ja 12-st soomustatud jõuvankrite kompaniist.

Rheini okkupatsiooniväe ülespidamise kuludeks on ettenähtud 1.664.500 naelst.

A. Koolid ja õppeasutused:

1) Sõjakool Sawelturist'is (jalgväe, ratsaväe ja voorijooks — 620 kadetti); 2) sõjakool Woolwich'is (kahur- ja tehnik vägedele — 240 kad.); 3) sõjakaademiia Camberley's (114 kuulajat); 4) staabiohvitseride kool Sheerness'is (aastas kolm kursust à 40 kuulajat); 5) ratsakool Weedon'is (30 ohv., 50 allohv.); 6) kahurväekool Larkhill'is (60 ohv., 74 allohv.); 7) ranna-kahurväe kool Shoeburyness'is (25 ohv., 90 allohv.); 8) pio-

„Sõdurit“ võib tellida veel kogu 1924 a. peale. Kõik ilmunud numbrid saadetakse korraga kätte. „Sõduri“ aasta hind on ennekuulmata odav — ainult 300 marka!

neeride kool Chatam'is (170 ohv., 70 sõdurit ja 180 noorsõdurit); 9) helgiviskajate kool States Boy Portsmoother'is (5 ohv., 106 sõdurit ja 140 noorsõdurit); 10) õhukaitsekool Beggin Hill Kent'is (18 ohv. ja 20 sõdurit iga 1—2 kuulise kursuse peal); 11) sidejõudude kool Maanesfield Uchfieldi läheduses (76 ohv., 82 allohv.); 12) Tankidekool Bovinyton Comp, Dorstshire'is (65 ohv., 90 sõdurit) 13) kuulipildurite kool Netheravon'is (35 ohv., 70 allohv.); 14) jalgväe laskekool Hythe'is (77 ohv., 96 allohv.); 15) gaasikaitsekool Porton Salisbury lähedal (10 ohv. iga kursuse peal); 16) vori-kool Aldershot'is (53 ohv., 282 sõdurit); 17) sanitaarkool Millbank'is (60 ohv., 35 sõdurit); 18) hügieenikool (6 ohv., 40 allohv.); 19) farmatsöidiline kool Crookham Aldershoti lähedal (25 allohv.); 20) pürotheemiline kool Hilsa's (12 ohv., 101 sõdurit); 21) veterinaarkool Aldershot'is (46 ohv., 244 sõdurit); 22) kehalise kasvatus kool Aldershot'is (46 ohv., 224 sõdurit); 23) muusikakool Kaella Hull'is (36 aspiranti ja 144 õppurit); 24) keedukool Aldershot'is (45 sõdurit); 25) rautamiskool Aldentut'is (45 sõdurit); 26) tehniline kool Boachley Chepstown'is lähedal noortele (550 noorsõdurit); 27) kutsekoolid Catterik Caup'is ja Hlonslow'is (54 ja 20 õppurit iga kursuse peal) ja 28) sõjaväe õpetamise oskuskool Shorneliffe's (60 ohv., 190 allohv.)

B. Tehnilised asutused.

1) Kahurväe katsekommisjon Woolwich'is (46 liiget — katsed ja kahurväe arendamine); 2) pürotehniline komisjon Woolwich'is (28 liiget — laskemoona uurimine ja katsed, — ühtlasi ka mereväe ja õhujõudude jaoks); 3) sõjaväeline uurimisinstituut Woolwich'is (151 liiget — teaduslik sõjaväeline uurimine ja sõjaasjanduse arendamine maa-, mere- ja õhujõudude jaoks); 4) konstrueerimise jaoskond Woolwich'is (17 liiget); 5) katsejaoskond Shoeburyness'is (9 liiget); 6) püsside katsekommisjon Ilythe'is (2 liiget); 7) gaasisõjaosakond Porton'is (8 liiget); 8) gaasisõja katsejaam Porton'is (93 liiget, — pealetungi ning kaitsesõda gaasiga); 9) tankide katsekommisjon (4 liiget); 10) pioneerkomisjon (8 liiget); 11) sideasjanduse katsejaam (26 liiget); 12) helgiviskajate katsejaam (4 liiget) ja 13) sillaehituse katsejaam (5 liiget).

C. Hoolekandeesutused väljateenitud invaliididele:

1. Hospital Chelrea's, 558 sõduri jaoks ja
2. hospital Kilmainham'is — 122 sõduri jaoks.

Raamatukogud kaitseväes.

Vastuvaidlemata tuleb raamatukogude tähtsust kaitseväes kultuuri ja isiklise koosseisu hariduse tõstmise juures kõrgelt hinnata.

Seda tööd on ka meil ülalpool hinnatud ja heameelega tutvuesin suve algul Kindralstaabi laiaulatuslisse üldise kultuursegitustöö kavaga, kus raamatukogudele vaariline koht jaetud.

Eriti tuleb hinnata raamatukogude tähtsust suuremaist keskkohadest eemalasuvais väeosades, kus isegi ajakirjandus saabub nädal hiljem ja kus sagedasti nädalate viisi tuleb ilmast lahus olla, näiteks Merikindlustes saartel ja laevades navigatsioonil.

Eriti meriväel on raamatukogu tähtsam vahend meeolehutuse alal. Ei ole kvasagil sarnast tungi raamatukogus näinud, kui navigatsioonis olevad laeval raamatute vahetamise tundidel.

Siin tuleb rõhutada asjaolu, et raamatute tarvitamise huvile palju suudab kaasa avitada osav ja asjast huvitatud raamatukoguhoidja.

Vaatlesin möödunud navigatsioonil raamatukogude tegevust. Ühe raamatukogu hoidjaks on ohvitser, kes asjast huvitatud olles ära märgib, mida keegi loeb, ja lugejate arenemiskäigust ning maitsest kindla mõiste omab. Selle tõttu oli temal ka võimalik lugemismaterjali valiku juures meeskonnale igatpidi vastu tulla. Lugejate hulk oli suur ja nende seas hinnati ohvitseri vastutulekut.

Suurim hulk lugejaid valib juhuslikult nimekirjast peajasjalikult ilukirjandust. Teaduslikkude raamatute kasutajaid leidub mitte üle 10%. Kuid kahjuks on valik väikene ja kogud vähesed.

Sarnane olukord on peaaegu kõikides väeosades. Siin peatun eriti lähemalt Merijõudude juures, kust minul andmed olemas.

Erilist pingutust raamatukogu soetamisel on teinud väeosad, kelle kohta ülalpool äralõigatust ette tõi, — need on Aegna ja Naissaar. Seal on väikse riiklise abiraha kõrval sõdurite põe summadest ja teistest ettevõttest suudetud korralikud raamatukogud luua.

Järgmine tabel pildistab Merijõudude väeosade raamatukogusid ja nende tarvitamist:

№№	Väeosade nimetus	Kõidete arv.				Keskmine lugejate arv kuus.		Keskmine loetud raamatute arv kuus.		Kas raamatukogul on liigitud.		Kasutus %.	
		Üldine.	Teaduslised.	Eritala käsit.	Ilukirjanduslised.	60	40	300	120	on.	on.	10,5	6,1
1.	Aegnaare komandantuuris.	2100	525	210	1365	60	300	on.	10,5	on.	25,0	3,8	
2.	Merijõudude staabis.	1959	1192	642	125	40	120	on.	6,1	on.	60,0	50,0	
3.	Naissaare komandantuuris.	1200	460	300	440	80	25	on.	25,0	on.	27,7	31,7	
4.	Merikindluste staabis.	657	140	517	—	10	140	on.	3,8	on.	67,8		
5.	M/r. „Vambolal“.	508	50	—	458	140	300	ei ole.	60,0	ei ole.			
6.	M/r. „Lennukil“.	499	166	—	333	100	250	ei ole.	50,0	ei ole.			
7.	K/l. „Lembitul“.	450	18	45	387	50	125	ei ole.	27,7	ei ole.			
8.	Rannapatarei Nr. 6.	379	160	52	167	60	120	ei ole.	31,7	ei ole.			
9.	Meriväe ekipaasis.	221	66	15	140	117	150	ei ole.	67,8	ei ole.			

Nagu tabelist näha, on esimesel kohal Aegna merikindlused. Mis puutub Merijõudude- ja Merikindluste staabi raamatukogudesse, siis on need enam käsitlusvahenditeks, kuna esimese juures on ka 125 kõhteline Rannavalve ohvitseridekogu poolt Meriväe ohvitseridekogule annetud raamatukogu ajutiselt hoiul.

Oleks soovitav, kui igale sõdurile, kaitseväe teenistusest lahkudes, jääks mälestus kaitseväe ridades möödunuist õpeaastaist! Selleks võib olla „Sõdur“ :: kogu aasta väljaande näol. ::

Peaegu igas väeosas on raamatukoguhoidjateks ohvitserid, nii on: ühes — väeosa ülem, kahes — ülema abid ja ülejäänud väeosades — nooremad ohvitserid, kuna ainult kahes väeosas hooldajaks üleajateenijad allohvitserid on.

Tutvunedes raamatukogude korraldamistõiga väeosades, peab tunnistama, et tööl ollakse hää innuga, kuid kui seda tööd süstemaatilisemalt läbi viia ja rohkem* asjastuhtuid juurde koondada, siis võiks raamatukogude organiseerimist intensiivsemalt taotleda, millega ühenduses oleks ka ajakirjanduse, eriti sõjaasjanduslise, levitamine ja lugemislaua moodustamine väeosades, eriti neis väeosades, mis linnadest eemal.

Oleks väga soovitav laevastikus navigatsioonil viibimisel ja merikindlustes talvel oma ajalehe väljaandmine, kus uudisteateid võimalik kas telefoni teel, ehk raadiojaamade kaudu ammutada. See kõik raskust ei sünnita, vaid nõuab ainult head algatust koha peal. Ei või oodata, et seda ülevalt poolt peale suuruda tuleb. Ka aega ja tööjõudu selleks jatkub, ning tulemused annaksid ennast juba varsti tunda ja asi tõmbaks paljudi kaasa.

Samuti puudub meil keskpunkt kõneõhtute ja teiste ettevõtete korraldamiseks.

Raamatukogu juurde kogund grupp asjaarmastajaid võib siin palju saavutada. Seni väeosa ülema algatusel korraldud loengud kannavad ikkagi ametliku ilmet ja kõiki ei võigi ka väeosa ülevalt nõuda, mispärast meelelahutusline külg juba ohvitseride hooleks peaks jääma, kes väeosa üldkasvatluselise küljest väljamineks oma algatusega suudaksid-seal palju edu taotleda.

Niimoodi väeosade raamatukogude juure koondunud lugemisringid tuleksid grupeerida ja nendest moodustada diviisi (koonduse) juures keskkohat, kus sünniks üldine organiseerimise ja korraldustöö juhtimine.

Sarnane keskkohat võib hea organiseerimisvõime juures palju saavutada, eraldi rõhutada tuleb seda väiksemate väeüksuste juures. Näiteks võiks tuua vaatluse samasugusest organisatsioonist — Merijõudude sporditoimkonna tegevusest. Tegutsedes alles esimest aastat, on toimikonnal võimalus olnud oma ümber koondada kogu sportlist liikumist väeosades; üksi spordi vahendid on muretsetud sel aastal toimikonna poolt igasuguste ettevõtete läbi saadud sissetulekuist umbes 100.000 marga eest.

Ka raamatukogude ja üldharidustöö tõstmiseks vajame keskkohat, eriti meriväes, kus igasuguseid väeüksusi palju ja mis kõik teine-teisest eraldatud. Niisuguseid keskkohati võiks ellu kutsuda Raamatukogude keskkohat (resp. komisjoni) näol diviisi-staapide juures ja nende ülesanded oleksid:

- a) Raamatukogude ja üldhariduslise külje korraldamine väeosades;
 - b) Raamatukogude täiendamine ja vahetamine;
 - d) Sõjaajakirjanduse, eriti „Sõduri“ ja tema kaasannete levitamine sõjaväes.
- Raamatukogudele annetatavate toetussummade asjus seisukoha esitamine, ja
- f) Muude haridusliste küsimuste lahendamine väeosades.

Toimikond koosneks väeosade esitajaist, kus raamatukogud olemas, ja esimehest — diviisi (koondus) ülema määramisel.

Siin võiks veel palju ülesandeid üleslugeada, aga parem need juba tegelikust elust kindlaks kujunevalt võtta.

Asudes juba nüüd organiseerimistõile, võib alguses Kindralstaabist ilmuvaid juhendid, kui käsitlusvahendid kasutada, ja kui asjale juba põhi on pandud, kannab omal algatusel ja hea tahtmisega loodud ettevõtte kindlasti vilja. Selle vastu ülalt tulev korraldus annaks asjale ametlise ilme, ja ülemuse ees väljapaistmise soovist tagasihitud, võib sarnase ametliku korralduse täitja oma liigpüüdumisega oodetava kasu asemel ainult kahju tuua.

Näiteks moodustati NN väeosas laulukoor. Alguses oli lauljaid kaugelt üle saja. Olid asjast huvitud ohvitserid, muusika juhid j. n. e. Alguses läks kõik hästi, kuid ühe ja teise laulja puudumisel määrati neile distsiplinaar-karistusi, koori juure horrapidajaks määrati tragi veltveebel ja lõpuks lauljad (olid kõik veel noorsõdarid) tundsid endid ametlistel harjutustel olevat. Hakkas lagunema hea ettevõtte, pealegi ei tunnud väeosa ohvitseridest keegi asjale kaasa ja meie kodumaa parima muusikajuhi, parima laulukoorigu juhi, ja hea Steinachi tiibklaveri peale vaatamata, sulas koor 40 inimese peale kokku, ning lõpuks läks hoopis laiali. . .

Iga ohvitseri ja allohvitseri kohus on olla „Sõduri“ isiklikuks :: tellijaks! ::

Kõikides sarnastes meelelahutus-ettevõtteis tuleb võimaldada eraalgatust, mis nii kaasakiskuv oskuse juures, ja kui suudetakse kord laiemaid kaitseväe ringkondi sütitada ja neid oma ümber koondada, siis kaovad ka praegused väärnähtused kaitsevälaliste ülalpidamises väljaspool väeosa. Suudame meie kaitsevälastele kasarmus mugavat ja armsat kodu soetada, kus igalühel avaneb tegevusväli vabal ajal, — ei ole siis neil ka tungi väljaspoole. Selleks käed külge ja tööle!

Lgs.

Sõjaväelised teated välisriikidest.

Läti.

Läti kaitseväe tegevusest.

Läti sõjavägede ülemjuhataja kindral Radsinsch kirjutab „Aissargsis“ Läti kaitseväe tegevuse kohta järgmist: Kaitseväe tegevuses, riigi iseseisvuse kindlustamiseks, võib uusi saavutusi üles märkida. Mida ametlikul diplomaatial mitmesuguste poliitiliste ja majandusliste takistuste pärast võimata oli läbi viia, on korda saanud kaitseväge, sõlmides kindlaid, sõbralikke ja südamlikke sidemeid oma naabrite, Soome ja Leedu, vabatahtliste kaitseväelastega.

Meie elame demokraatlikes vabariigis, kus rahval endal elavalt tuleb osa võtta oma saatuse otsustamisest ja parema ning hiilgavama tuleviku moodustamisest, mispärast meie pühamaks kohuseks on riiklisi ja rahvuslisi töid kõige jõu ja abinõudega toetada.

Läti üksipäini ei ole ja ei saa olla niivõrd tugev, et mõne suurriigi pealetungimist edukalt tagasi võiks lüüa. Tahes ehk tahtmata tuleb suurendada oma militaarjõudu ja sõpru-liitlasi otsida, kelle praegune seisukord ja tuleviku saatus on ühtlane meie omaga. Nii sündis Balti riikide liitumise idee, mis on sama vana, kui nende riikide iseseisvuse iga. Senini on enam-vähem kindlamad sidemed loodud ainult Läti ja Eesti vahel, kuid sellest ei ole veel küllalt. Tuleb laiendada nii põhja, kui ka lõuna suunas. Läti kaitseväe tegevus on ses asjas väga häid tagajärgi annud. Veel aasta eest ei olnud meil mingisugust ühendust Soome ja tema kaitseväelastega. Kaitseväe ülesandel sõitis mineval suvel esimese pioneerina Soome G. Milberg. Sest ajast algas tähelepanematult sõbralik ja kindel ühendus Soome kaitsekorpussega. Aasta jooksul oleme neilt palju õppinud. Oleme ka neid tutvustanud oma saavutustega ja vaeleavamisega, mis Soomes senini Läti kohta valitsesid, ära selgitanud.

Möödunud kuul külastasid Lätit 10 silmapaistvat Soome kaitsekorpusse tegelast, kapten Karimo juhatusel. Soome ajakirjanduse arvustuse järele oleme omale leidnud uue sõbra ja Läti ning tema kaitseväe vastu elavat huvi äratanud. Soome külalised viibisid küllaskäigu puhul ka sõjaväe spordipidustustel, käisid ühishaual, muuseumides ja teistes pealinna tähtsamates kohtades. Mõned soomlastest on ilmasõja ajal Läti kütide vastu võidelnud. Nüüd on nad arusaamisele jõudnud, et tol korral ekslikult talitasid, olles teadmatutes Läti rahva püüete üle vabaduse järele.

Jumalagajätmisel toonitasid külalised, et nad edaspidi väsimatult saavad töötama, et Läti ja Soome vahel saaksid loodud kindlad ja sõbralikud, kultuur-, militaar- ja majanduslikud sidemed. Samal ajal olid Läti kaitseväe liikmed Muischul ja Milberg Kovnosse komandeeritud, et tutvunud Leedu vabatahtlikkude kütide organisatsiooniga ja sellega lähemaid sidemeid luua, mis ka täiesti korda on läinud.

Leedu seim ja valitsus hoolitseb oma kaitseväe eest võrdlemisi palju paremini, kui Läti. Leedus asutati juba möödunud aastal kaitseväelaste keskvälitsus, nimetati ülemjuhataja, lubati riigi poolt kaunis suur eelarve jne. Kaitseväge ise avaldab hoopis elavamalt tegevust, kui Lätis. Jääb üle ainult imestada ja oma suguvendadelt eeskujut võtta, kuidas armastada oma rahvast ja kodumaad.

Läti kaitseväe poolt annetati Leedu vabatahtlikkude kütide organisatorile, Vladi Putvinski'le Meemeli maakonna ülemale Budri'le, sama maakonna,

kaitseväe ülemale Bruvelait'le ja Kovno kaitseväe osakonna juhatajale Barkauskale bronks aumärgid rahvusliste lintidega. Peale selle annetati aumärgid mitmele kõrgemale sõjaväelasele, kes Läti vabandusvõitlustest osa võtnud.

Lõpuks ei tohi möödaminna ebameeldivast vahejuhtumisest Kovnos, Läti kaitseväelaste külasviibimise puhul. Riia pahempoolsete üliõpilaste organisatsioonide „Kalju“ ja „Sengalia“ esitajad ilmusid Leedu sõjamuuseumi aeda, kus nad langenute mälestussambale tammelehtest vanniku punase lindiga aestasid. Väljaarvatud üliõpilaste mütsid, ei väljendanud üksi märk, et nad olid pärit Lätist. Siiski ei häbenevad nad, seistes internatsionaali lipu all, laulda Läti riigi hümmi. Paljud lähedalseisjad avaldasid imestust, et Läti üliõpilased austavad Leedu langenuid lipuga, mille vastu võideldes viimased langesid. Fr.

Sõjariistade ülevaatajate kursused Lätis.

Läti sõjaministri käsul korraldakse arsenaali sõjariistade osakonna juures sõjariistade ülevaatajate kursused, kus viimaseid tutvustakse sõjariistade sorteerimisega, rikkiminekuete äramääramisega, puhastamisega hoidmisega, j. n. e. Sõjariistade lahtivõtmist ja kokkuseadmist toimetatakse eriteadlaste järelevaldusel. Praktilisi töid on 6 tundi päevas. Peale selle kursuste lõppu eksamineeritakse sellest osavõtjaid selle jaoks moodustatud komisjoni poolt. Fr.

Poola.

Poola sõjaministri käsukiri õnnetute juhuste ärahoidmiseks õppustel ja tööde juures.

Õnnetute juhuste ärahoidmiseks, mis sagedasti korduvad õppustel ja tööde juures, käsin:

1. Ohvitser, kes juhib õppust ja tööd, on isiklikult vastutav temale alluvate inimeste tervise ja elu eest. Tema on kohustatud ettenägema igasugust julgeolematust ja seda ka oma alluvatele õpetama, ning andma näpunäiteid ja tegema korraldusi selleks, et ärahoida õnnetusi. Peale selle annab tema käske, mis on tarvilikud õppijate elu julgeolekuks, seab valmis päästeabinõud ja tarvilikul silmapilgul juhib isiklikult peastmistõid. Tema on kohustatud tegutsema isegi enese elu kaalule pannes.

Sel korral, kui õnnetus lõpeb temale alluva inimese surmaga, peab ta selle üle põhjaliku juurd-luse protokollil näol tegema, kuhu allakirjutavad kolm pealtnägijat. Juurdlusele lisatakse juure situatsiooni plaan, mis esitakse otsekohasele ülemusele.

2. Rügementide ülemad valvavad käesoleva käsukirja täitmise järele, annavad tarvilikke instruksioone ja hoolitsevad päästeabinõude ning vastava sanitaarteenistuse organisatsiooni eest. Selleks, et ärahoida õnnetuid juhusid, tuleb nad alluvatele ohvitseridele meele nende kohustusi nii sagedasti, kui aeg seda lubab. Rügementide ülemad on samuti vastutavad iga õnnetu juhuse eest.

Igal sarnasel juhusel peavad nad võimalikult kohapeal asjaolusid isiklikult järelevaatama ja juurd-lust oma märkustega täiendama ning korpuse ringkonna ülemale esitama.

3. Korpuste ringkondade ülemad peavad igal õnnetul juhusel, mis õppuse või tööajal sündinud ja kus inimohvreid ettetulnud, asja põhjalikuks uurimiseks komisjoni määrama, kes kindlaks teeb õnnetu juhuse põhjuse ja äramäärab vastutavuse. Kui komisjonil võimalik ei ole otsekohesete ülemate stüüdi kindlaks teha, juhib korpuse ringkonna ülem asja kohtusse. K. U.

Türgimaa.

Türgi maa- ja merevägi.

Et Türgi-Inglise konflikt Iraki pärast veel täit teravust pole kaotanud, toome lühikese ülevaate Türgi sõja- ja merejõududest, mis meie lugejatele huvi peaks pakkuma. Läänud aasta oktoobris alustatud ümbermoodustamiste tagajärjel on Türgi sõjavägi jõudnud praegu seisukorrani, nagu see Angora valitsuse poolt ette nähtud.

Sõjaväe koosseisus on 9 armee-korpus, 18 jalgväe diviisi, 5 ratsaväe diviisi; viimastest on 3 regulaarsed ja 2 irregulaarsed. Väeosad jagunevad 3 armee inspeksiooni ja 1 iseseisvasse armee-korpusse.

Väeüksuste organisatsioon on võimalikult modern. Kokku on sõjaväes 54 jalgväe rügementi, 19 välja-kahurväe rügementi, 7 raske-kahurväe rügementi ja 3 ratsa-kahurväe gruppi. Peale selle 11 ratsarügementi, 4 maa- ja 1 veelennu kompani.

Sõjaväe üldsuurus rahuajal tõuseb 70.000 — 80.000 meheni. Üksused on väikesed — kondikavalised: jalgväe diviisis on 3.000 meest, pataljoni — 250.

Relvastus on ebaühtlane. Püütakse võtta üldtarvitusele saksatüübilist Mauseri püssi ja Maksimi kuulipildujat. Suurem osa automaatpüssi on prantsusetüübilised. Peaaegu kõik kahurid on Kruppi modellid, väljaarvatud Schneideri-tüübilised mäekahurid. Laskemoona on vähe — ainult kolmeks lahingupäevaks. Tankisid ei ole.

Lennuväes on umbes 40 lennukit, milledest 20 sõjategevuseks vaevalt kõlblikud (15 Spad, 2 Brig-net, 2 Haviland, 1 Caproni). Teatavasti viibib praegu Euroopas eritiülesannetega Türgi saatkond, kes muuseas Prantsusmaalt ja Itaaliast sõjavarustust on tellinud.

Oma nõrkade külgede peale vaatamata, moodustab Türgi sõjavägi oma praegusel kujul Lähodas

Idas jõudu, keda ei tohiks liig madalalt hinnata ja kellega Euroopa sõjaväed kokkupõrke korral tõsiselt arvestama peavad. Pealegi on teda viimase ajal tuntavalt kõvendatud piirivalve osadega ja irregulaarsete salkadega, kes Iraki ja Süüria piirides alaliselt tegutsemas.

Mis puutub sõjalaevastikku, siis on Türgi Vabariigi juhid sageli toonitanud oma tahtmist teda uuesti luua. Valmistamisel on laevastiku ehituskava, milles ette nähtud 2 ristleja, 15 suure destroyeri, 4 veeluse paadi ja 6 miinipanija ehitamine. Dardanellides, Samsunis, Smürnas ja Adalias kavatsetakse veelennujaamad asutada, Konstantinopolis ja Trapesundis — lennukoolid, Ismistis — arsenaal. „Goeben“ olla parandusel; teised laevad (1 kergeristleja, 2 veelust paati, 6 destroyeri ja 7 suurtükipaati) saavad uue relvastuse. Nende tööde jaoks tahetakse kasutada Euroopa laevatehaseid; reorganiseerimise juhatajateks ja meeskonna õpetajateks kavatsetakse jaapanlasi kutsuda. Kuid praegusel silmapilgul on Türgi-maale allesjäetud laevade teguvõime — kohaste meeskondade ja varustuse puudusel — rohkem kui kahtlane; peale miinide heitmise merekitsustes ja sadamasuudes, ei või nende poolt mingit aktiivsemat tegevust oodata.

A. L.

Ameerika Ühisriigid.

Plahvatus ühisriikide sõjalaeval.

Mereministeeriumile teatati 20. okt. s. a., et 3 meest on surma saanud ja 18 haavatud plahvatusel läbi luure-ristleja „Trenton“ peal. Plahvatus on sündinud rist-lejal eelmises kaksik-kahurtornis laskeharjutuste juures Henry maanina kohal. Õnnetus on sündinud laskmise juures, 6^{ku} kahurist, mis tagant plahvatas. Plahvatusel läbi paisati haavatutest 3 meest merde, kuid peasteti uppumisest.

Times.

Ametlikud teated.

Vabariigi Valitsuse otsusega 26. septembrist s. a. ühendatakse lipnikuks vanusega ülendamise päevast, reservi arvamiseega: Sõjaväe ühendatud õpeasutuste aspirantide kursuse lõpetanud aspirant Martin Markson, arvates 6. oktoobrist s. a.

Nimetatakse: Kaptan Jaan Org, Sõjaväe varustusvalitsusest — sama valitsuse Intendantuuri osakonna ülema abiks, arvates 1. oktoobrist s. a.

Viakse üle teenistusse: Noorem-leitnant Harald Alberg, Sakala jalgväe rügemendist — 6. jalgväe rügementi, arvates 1. novembrist s. a. Noorem-leitnant Viktor Toom, Sõjaväe ühendatud õpeasutustest — II. diviisi suurtükiväkke, arvates 21. oktoobrist s. a. Leitnant Jaan Jaagund, 7. jalgväe rügemendist — Kindralstaabi, arvates 6. oktoobrist s. a. Noorem-leitnant Vladimir Hirth, Piirivalve valitsusest — 1. jalgväe rügementi, arvates 20. oktoobrist s. a. Noorem-leitnant Herbert Deklau, Lennuväe rügemendist — Side pataljoni, arvates 10. oktoobrist s. a. Kaptan Georg Laur, 6. jalgväe rügemendist — 7. jalgväe rügementi, arvates 15. oktoobrist s. a. Noorem-leitnant Heinrich Tomson, 7. jalgväe rügemendist — 6. jalgväe rügementi, arvates 15. oktoobrist s. a.

Viakse üle teenistuse huvides: Major August Thimm, 10. jalgväe rügemendist — 5. jalgväe rügementi, arvates 25. septembrist s. a.

Arvatakse reservi: Eesti Vabariigi kodakondsusse vastuvõtmise puhul kolonel-leitnant Richard Borgelin, arvates 29. märtsist 1923 a. Kindralstaabist kaptan Ernst Asmann, arvates 6. oktoobrist s. a. Registreerimisele ilmunud kaptan Aleksander Tamm, arvates 6. oktoobrist s. a.

Arvatakse reservi koosseisude kitsendamise puhul: Piirivalve valitsusest leitnant Anatoli Sokolov, arvates 1. oktoobrist s. a. Piirivalve valitsusest noorem-leitnant Jüri Ungerson, arvates 1. oktoobrist s. a. Piirivalve valitsusest noorem-leitnant Aleksander Veelmann, arvates 1. oktoobrist s. a. Piirivalve valitsusest kaptan Villem Liiv, arvates 1. oktoobrist s. a.

Kustutakse ohvitseride nimekirjast: Reservi noorem-leitnant Karl Jurko, kui väljamaa alam, arvates 3. oktoobrist s. a.

* * *

Vabariigi Valitsuse otsusel 25. aprillist 1923 a. on annetatud endise Daani vabatahtlike korpuse üksiku kompani ülemale reservi kolonel-leitnant

Richard Borgelin'ile, Vabadussõjas tulesnäidatud isearalise vahvuse eest tasuta maad, normaal talu suuruses.

Vabariigi Valitsuse otsusel 26. märtsist 1920 a. on annetatud endise Daani vabatahtlike korpuse üksiku kompani ülemale reservi kolonel-leitnant Richard Borgelin'ile I liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu Vabaduse Ristid.

Sõjainistri käsukirjad.

Nr. 504.

Tallinnas. 29. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Loetakse tegelik-insener-mehaanikuteks 1. oktoobril 1924 a. Tallinna Tehnikumi mereinsener-mehaanika osakonna lõpetanud:

- 1) noorem.-leitn. Rudolf Brückel, Peipsi laevastiku divisjonist;
- 2) noorem.-leitn. Georg Kull, Läänemere laevastiku divisjonist;
- 3) noorem.-leitn. Aleksander Adler, Merikindlustest;
- 4) noorem.-leitn. Verner Käpp, Läänemere laevastiku divisjonist.

Alus: Riigi Teataja Nr. 33/34 — 1923 a.

Rõuk

Sõjainistri k. t.

Nr. 506.

Tallinnas, 31. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Thorni lendur-vaatlejate ja õhulaskurite kooli Poolas on 8. aprillil 1924 a. lõpetanud:

- 1) Lendur-vaatleja kapten Johann Fischer, Lennuväe rügement.
- 2) Lendur-vaatleja leitn. Hugo Janson, Lennuväe rügement.
- 3) Lendur-vaatleja noor.-leitn. Aleksander Ilves, Lennuväe rügement.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjainistri eest.

Nr. 507.

Tallinnas, 31. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Prantsuse Lennuväe laske ja pommipildumise kooli Cazaux'is 5. aprillil 1924 a. on lõpetanud sõjaväe lendur kapten Karl Haas, Lennuväe rügemendist.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjainistri eest.

Nr. 508.

Tallinnas. 31. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Sõjaväe varustusvalitsuse ehituse ja korteri osakonna käskudetaõtja inseneri kohuste täitja eraisik Voldemar Soonik vabastatakse teenistusest omal palvel, arvates 1. novembrist s. a.

Õiendus: Sõjainistri käsukiri Nr. 185—24 a. ja Sõjaväe varustusvalitsuse ülema vkh. Nr. 967, 28. X. 1924 a.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjainistri eest.

Nr. 509.

Tallinnas, 31. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Sõjaväe varustusvalitsuse tehnilise varustusasjanduse vanem käskudetaõtja inseneri kohuste täitja eraisik diplomeeritud insener Albert Matson nimetatakse sama asjanduse Keemia osakonna vanema instruktorigi kohuste täitjaks, gaasikaitse alal, arvates 16. okt. s. a.

Õiendus: Sõjainistri käsukiri Nr. 280 s. a. ja Sv. varustusvalitsuse ülema pealkiri 7. X. 24 a.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjainistri eest.

Nr. 510.

Tallinnas. 31. oktoobril 1924 a.

(Korraldusvalitsus).

Arusaamatuste ärahoidmiseks minu käsukirjaga Nr. 206 maksmapandud „töökorra kaitseväe seadusandluse alal“ käsitamisel, käsin juhtnõõriks võtta, et seaduseelnõud Kodifikatsiooni komisjoni poolt peale lõpulikku redigeerimist edasi saadetakse elnõu kokkuseadajale keskasutuse ülemale, kes elnõule edaspidise käigu annab.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjainistri eest.

Käskuri Tallinna garnisonile № 251.

27. oktoobril 1924 a.

(Väljavõtte).

Nagu minule tehtud ettekannetest näha, ei tervita maaväe kaitseväelased meriväelasi ja iseäranis nende ohvitseri samal määral, nagu see maaväe kaitseväelaste vahel pruugiks on.

Oletan, et see nähtus meriväe ohvitseride vormi mitte tundmisest tuleb ja sellepärast käsen väeosade ja sv. asutuste ülematel põhjalikult oma käsualuste äraseletada meriväe ohvitseri vormi iseäraldusi ning nõuda, et maaväe kaitseväelased ka meriväelasi tervitaksid.

Samuti pean kahjuks alla kriipsutama, et isegi paljud ohvitserid ei tervita ja ei võta tervitusi vastu määrustikkudes ettenähtud reeglite järele, vaid tee-

vad seda mingisuguse „kæviskega“ või jälle vasaku käega (iseäranis kui daamiga käealt kinni liiguvad).

Niisugusele ebaviisakale tervitusele käsen viibimata lõpp teha, mille peale kõikide garnisoni ohvitseride tõsist tähelepanu juhn.

Ühtlasi juhn kõikide garnisoni kaitseväelaste tähelepanu veel kord selle peale, et viisakuse avaldamine omavahelise tervitamise näol peab aset leidma mitte üksi käsualuste ja ülemate, vaid ka kõikide sõdurite oma vahel.

J. Unt, kindral-majoor,
Tallinna garnisoni ülem.

Kohus.

Sõja Ringkonnakohus oma istangul 14. okt. arutas, kolonel G. Kunnos'e eesistumisel, järgmisi süüteo asju.

1. Pioneer pataljonist n.-leitn. Arnold Kurtmann'i ja n.-lt. Luulik'it süüdistati avalikus kohas rahu rikkumises. N.-lt. Kurtmanni peale selle veel sõduri löömisel. Kohus leidis n.-lt. Kurtmanni süüdi olevat ja mõistis ta — kolmeks kuuks peavahiti, ilma õiguste kitsendusteta; n.-lt. Luulik mõisteti kohtulikult õigeks, kuna tema süü uurimisel ei selgunud.

2. Pioneer pataljoni n.-lt. Arnold Kurtmann'i süüdistati ja leiti süüdi olevat avalikus kohas korra rikkumises ja määratsemises ning karauli ülema, ohvitseri käsu mittetäitmises ja mõisteti — sõjaväeteenistusest välja heita ühes aukraadi ja ohvitseri

kutse äravõtmisega, mõnesuguste iseäraliste õiguste ja eesõiguste kaotusega ning tagajärgedega, mis ettenähtud S. N. S. § 40.

3. End. soomusrongide brigaadi reservi lipnik Jüri Linnas leiti süüdi olevat ametliku tunnistuse võltsimises ja mõisteti 4 kuuks kodanlisse türmi, ilma õiguste kitsendusteta, kuid arvesse võttes et Linnas kohtu poolt varem karistamata, teda tähendatud karistusest vabastada tingimisega, et ta 3 aasta jooksul mingisugust kuritegu toime ei pane.

4. 2. välja patarei reamees Aleksander Oppo leiti süüdi olema määratsemises ja mõisteti 2 kuuks kodanlisse türmi, ilma õiguste kitsendusteta, arvesse võttes 1 kuud eelvangistust. Oma veltveebli k. t. r/m. Sulluste löömisel mõisteti Oppo kohtulikult õigeks, kuna temal teadmata oli r/m. Sulluste määramine veltveebli kohuste täitjaks. O. K.

Rakvere garnisoni üleajateenijate allohvitseride kogu tegevusest.

Juba 1922 aasta lõpul ja 1923 aasta algul tekkis üksikute garnisoni üleajateenijate vahel mõte allohvitseride kogu asutamiseks, mis aga teostamist leidis vaid mõõdunud aasta detsembri kuul, mil kokkukogunud üleajateenijate üldkoosoleku poolt sai vastuvõetud juba varem mõningate üleajateenijate poolt kokkuseatud kogu põhikiri ja Garnisoni ülema kaudu diviisi ülemale kinnitamiseks esitatud. Peale põhikirja kinnitamist loeti kogu tegevus avatuks 1. märtsist s. a Kogu auesimeheks on garnisoni ülem kolonel-leitnant Paavijaan ja esimene järgu kirjutaja Aleksander Tiimus — 5-st jälgvää rügemendist.

Kogu põhikiri näeb ette garnisoni üleajateenijate eri kui ka üldise hariduse ja kaitsevälise osavuse arendamist, selleks kursuseid ja ettelugemisi korral-

dades, niisama ka liikmete majanduslist seisukorda aidata, asutades kogu jurde einelaua ja ühiselamaja. Viletsates korterioludes, milles praegu kogu viibib, ei ole senini võimalik olnud ülemal tähendatud eesmärkide teostamiseks midagi ära teha. — Einelaud sai avatud alles 1-st oktoobrist s. a, endises garnisoni korrapidaja ohvitseri ruumes, (2 tuba kõõgiga) kust üleajateenijatele kui ka kaitseväe osades teenivatele eraisikutele, võrdlemisi odava hinnaga toitmist võimaldatakse.

Tuleb eriti allakriipsutada vastutulematust majajärel omaniku poolt, kes kasiino kõrval asuvaid ruumid, missugused juba enam kui aasta päevad tühjad seisavad, — kogu tarvitada üle ei anna, vaatamata kogu poolt pakutud kõrge üürihinna peale ja ülandmist päev-päevalt edasi lükkab, ettetuues igasu-

guseid vabandusi. Kas selle asja lahendamiseks ei oleks kohasem kogu juhatusel — majaomanikuga vägipulga vedamise asemel — pöörata Garnisoni ülema ekk linnavalitsuse poole, paludes tühjana seisvate ruumide üleandmist? Praegu kasiino tarvitada olevad ruumid asuvad maja hoovipoolsel küljel ja sellepärast on sinna sissepääs võimaldatud vaid porise hoovi kaudu, kuna võõrastele nende ülesleidmine on sootuks raskendatud. —

Ka tehti koosolekul ettepanek asutada kogu juures laenu kassa, kust liikmetele vajaduse korral vähema % laenu antakse. Et kooslijad selle küsimusega tuttavad polnud, valiti laenukassa põhikirja väljatöötamiseks kolme liikmeline komisjon. Senini sai kogu sissetulekut liikmemaksust, missugune oli põhikirja järele kindlaks määratud 4% peale kuupalgast. —gr.

Kroonika.

Läti valitsus kavatses hinnata veel ühe osa Eesti kaitseväelaste teeneid Läti vabastamises Läti „Karutapjate ordu“ aumärgi annetamisega. Aumärgide väljajagamiseks sõidab Eestisse Läti vabariigi president Tshakste ja Läti sõjavägede ülemjuhataja. Külaskäigu päev ei ole veel lõpulikult kindlaks määratud, see selguda „Karutapjate ordu“ nõukogu istangul 3. novembril s. a.

— 11. novembril pühitsetakse Lätis esimest korda suure pidulikkusega „Karutapjate ordu“ püha. Sel päeval korraldab Läti saadik Tallinnas oma valitsuse ülesandel piduliku koosviibimise nendele 13 Eesti kaitseväelasele, kellele juba annetatud „Karutapjate ordu“ aumärk. Need oleksid: kindral-leitn. Laidoner, kindr.-major Soots, kindr.-major Pödder; kolonelid: Kanep, Parts, Puskar, Reek ja Rink; kaptenid Jaan Lepp, Neps ja Tõnson, ning ohv. aset. Mesi.

— Läti valitsus on otsustanud annetada Läti vabadussõja mälestusmärki kõigile Eesti kaitseväelastele, kes „Karutapjate“ aumärgi omanikud. Märkide väljajagamine sünnib arvatavasti 11. novembril.

— Poola sõjaväe esitaja Eestis kapten Drymmer ja Läti sõjaväe esitaja kapten Tepfers käisid 23. skp. Suuropis merekindlustuste patareisid vaatamas. Tormise ilma tõttu tuli Naissaare ja Aegna merekindlustuste vaatamisest seekord loobuda.

— 2. novembril kavatsetakse Haapsalus suurema pidulikkusega avada Läänemaa vabadussõjas langenute mälestussammast, mis püstitatakse linnavalitsuse maja vastu, endise Borki raudteeõnnetuse samba kohale.

„Sõdur“ tungigu ka maale —
:: alevikku ja tallu ::

— Ohvitseride keskkogu kasiinos Tallinnas oli juhatuse korraldusel 25. okt. hooaja avamise puhul kõntsert-ball. Esinesid: h-ra prof. A. Lemba, h-ra A. Arder, pr. Päts-Jakobson ja pr. Loring-Ojasson.

Publikumi oli palju. Olid ilmunud ka Riigivanem h-ra Akel, kaitseministri k. t. Rõuk, välisminister Pusta ja hulk teisi kõrgemaid riigiametnikke. Samuti oli esitatud diplomaatiline korpus.

— 7. mail s. a. esitas Riigikogu kommunistilise rühma liige Jürna Riigikogule küsimuse, kus seletas, et end. Riigivanem K. Päts, Riigikogu liige kindral J. Soots ja 3. diviisi ülem kindral A. Tõnisson kavatsesvat riigipöoret toime panna, Riigikogu laiali ajada jne. „Küsimust“ Riigikogus muidugi arutusele ei võetud. Kommunist Jürna aga anti kohtu alla laimamise pärast.

21. skp. oli asi Tallinna 1. jaoskonna rahukohutuniku juures arutusel. Kohus mõistis Jürna K. Pätsi ja kindral Sootsi laimamise eest 3 kuuks ja kindr. Tõnissoni laimamise eest 2 kuuks vangi.

— Kuna Raudteevalitsus oma uutest majades 34 korteri valmistaamisel kaitseministeeriumi „Punastes kasarmutes“ ühtki korterit ei vabastanud ja üldse omi kohustusi ei täida, siis on nüüd kaitseministeerium „Punastes kasarmutes“ 34 raudteelasele korterid ülesütelnud, et võimaldada seal ulualust kaitseväelastele.

— Tallinna „Sõdurite kodu“ on korraldud ja korraldakse lähemal ajal rida loenguid. 24. okt. oli Dr. Grünvaldi loeng „Nipped-näpped toitmistest“; 27. okt. major Martin — „Meie idanaaber — Nõukogude Vene“; 31. okt. mer.-leitn. Lagus — „Saksa sõjalae-vade huvitavad juhtumised merel ilmasõja ajal“; 3. nov. kolonel Simon — „Reisimuljed naaberriikides“, ja 7. nov. Dr. Grünvald — „Koduloomade tähtsus majapidamises meil ja lõunamaadel“.

— Piirivalvel tuleb tegutseda peaaesjalikult piiritusvedajate tabamisega. Nii on ka möödunud nädala jooksul piirivalve Tallinna rajoonis tabatud mitmed vähemad piiritusesaadetised. Suurem laadung saadi kätte Pärnus, kus korda läks purjek „Leenil“ konfiskeerida ligi 800 liitrit piiritust. O. K.

Äksi kihelkond kavatses püstitada vabadussõjas langenutele mälestussammast. Asja eesotsas seisab

Eesti vabadussõjalaste liidu Sootaga osakond. Koos on juba üle 200.000 marga, millest E. V. L. Sootaga osakond kogunud ligi 150.000-mk. (pidude, korjanduste jne. teel). Mälestussamba kavandi on valmistanud kunstnik Melnik. Ta kujutab Eesti sõdurit püssiga, talvemundris. Samba aluse valmistamine on juba teoksil. Avamist loodetakse tuleva aasta jaanipäevaks. K.

— 26. X. 24. oli jalgpallivõistlus Valga garnisoni ja Läti-Valga meeskondade vahel. Tagajärg 2:1 (1:1) Läti meesk. kasuks. Meie meeskond seati päev enne võistlust kokku, mis halvalt mõjus. Samuti tuli ka pool osa meeskonnal ilma jalgpallisaabasteta mängida. Vahekohtunik oli saamatu. Eelmistel aastatel on võistlused lõppenud meie suure võiduga.

Kas on nimetus „üleajateenija“ kohane.

Üleajateenijas näeb nii mõnigi ajateenija sõjaväelane ja kodanik koduta ja kohata inimest, kellele kroonu peavarju annab. On ju ta nimi — üleajateenija selle kindlamaks tõenduseks. Ei ole veel välja kasvanud veneaegne kabuhirm sõjaväe teenistuse vastu, mil „soldanis“ nähti inimest, kelle vastu saatus armuta olnud; ei ole ununenud aeg, mil iga truim kodanik puhtama südame tunnistusega võis kõiksugu lubamata võtteid tarvitada n. n. „valge pileti“ saamisel. Võib kindlasti arvata, missugusena paistab meie üleajateenija praeguse „valge passi“ ajaga läbi imbutud kodaniku silmis. Ja nüüd, kus üleajateenijal veel eraldusmärgid olemas, vaatab teda pea iga vastutulev kodanik selle pilguga. Sellest vist tulebki asjaolu, et üleajateenijal paremasse õhkkonda pääsemiseks ukSED sulatud. See asjaolu väärrib tõesti kurba kahetsemist. Kust siis peab üleajateenija tasu ja vaheldust otsima oma sõjaväe teenistusele?

Peab leidma nimetuse, mille kändjatest aru võiks saada iga inimene kui tarvilikust elemendist sõjaväes, kellel oma ülesanne ja vastutusrikas tegevus sõduri kasvatamisel. Ja kui sarnast nime tõesti ei leiduks, — noh siis juba kas või mõni võõrakeelne nimetus, mis omas vormis nii labane ja kahemõtteline ei oleks kui praegune — üleajateenija.

Sõduri varustuse raamat ja vabastamise tunnistus.

Teatavasti on igale kaitseväes teenivale sõduri väljaantud teenistuse ja varustuse raamat, mida tema alati on kohustatud kaasas kandma. Tagavaraväkke arvamisel antakse aga sõduritele eluaegne, ainult üheleheline (1/8 pgn.) vabastamise tunnistus, mida kaunis tülikas on alal hoida, mille tõttu ka liig sagedased kautsiminekid, mis kulukat ja ja tüütavat kirjavahetust tekitab.

Tuleks juba lähemas tulevikus väljaanda kaitseväes teenivatele sõjaväelastele üheleheline do-

— Käesoleval aastal kutsuti Valgas ellu „Valga garnisoni Malering“. Kodukorra järele on seltsi eesmärk ja otstarve:

1) Korraldavate malemängu õhtute läbi võimaldada vaba aja korralikku kasutamist ja mõtlemise võime välja arendamist, ühtlasi edendada sõjaväes malemängu.

2) Malemängu igakülgeks edendamiseks muretseta vastavat kirjandust, korraldada turniire ja võistlusi ülesannete lahendamiseks, et osavõtjaid ergutada ja kontrollleerida. Juhatus on valitud ja garnisoni ülema poolt kinnitatud. Sarnast algatust võib ainult tervitada ja soovitatav oleks, et vähemalt igas garnisonis tekiks sarnane sõjaväelaste pere ühistootamise tegur. Nüüd talve tulekuga võib loota ringi rohket kasvamist, mis omakorda viib edukale tööle. J. K.

kument, mis praeguse raamatu aset väga hästi täidaks (kui see üldse tarvilik) ja reservi sõduritele, üheleheliste kaotsimineku j. n. e. puhul ning edaspidi tagavaraväkke arvamisel kohe teatud vormi järele vabastamise tunnistused raamatutena.

Praegu on küll sõduri teenistuse ja varustuse raamatud nendele ilusajaks, millega ühenduses aga ilmaaegne kulu ning kompanii ülemate tööga koormamine.

Veel kohasem oleks, kaitseväes teenivatele sv. mitte midagi kätte anda, vaid piirduda Riigi Teatajas 1922 a. — Nr. 139 avaldatud tabelite (kompaniides) ülespanemisega. V. V-a.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Inglismaa.

„The Royal Engineers Journal“, Londonis, september 1924 a. Sisukord: Parakkide-probleem sõjas. — Inglaste sillaehitamine Vaziristanis. — Mõned ettepanekud pontoonsilla varustuse kergendamiseks. — Relvade inspekteerimine varematal aastatel. — Rahvusvahelise tsemendikongressi aruanne 22-sel, 23-al ja 24-al aprillil 1924 a. (järg). — Tarvidus tugeva õhukaitses järele. — Otsustamine Kut-El-Amarah't kaitseda. — Kuninglikkude inseneriväelaste pealesõjaväe tegevus. — Kuningl. insereriväel. tegevus Euroopa sõjas 1914—1919 a. — Kuningl. inseneriväe 12. kompani ajalugu (järg). — Kutsealasse puutuvad märkused. — Mälestused ja nekroloogid. — Raamatute ülevaated.

Ameerika.

„The Field Artillery Journal“, September — oktoober, Washingtonis 1624 H. Street, N. V.

Sisukord: 103. väljakahurvägi. — Kahurvägi ja tankid. — Rahvuslise kaardiväe väljaohvitseride sügisesed laagrid. — Sõduri paradisi, (laul). — 10-da välja-kahurväe 2. pataljoni operatsioonid Marne lahingus. — Välja-kahurväe õpetus kodanikkude sõjaväe treenerimislaagris — Mägi-kahurväe tarkus. — Vastupatarei (counter-battery) Itaalia sõjaväes ilmasõja ajal. — Raamatute ülevaated. — Jooksvad välja-kahurväe märkused.

Tallinna garn. „Sõdurite Kodu“ tegevus 1-st kuni 20. novembr. 1924.

Laupäeval, 1. novembril, kell 20—1.30. Sega ettekanded Draama Studio poolt. Lõpuks tants sõjaväe orkestri saatel.

Pühapäeval, 2. novembril, kell 20—24.30. Draama, Draama Studio poolt. Lõpuks tants sõjaväe orkestri saatel.

Esmaspäeval, 3. novembril, kell 19—20 Loeng: Reisu muljed naabriikides. (Soome, Poola, Läti, Leedu), Kol. Simon, Sõjaministri vanem käskude-täitja Staabi ohvitser.

Teisipäeval, 4. novembril, kell 19—20.30. Võimlemise õhtu.

6.—20. nov. Sõjaväe ringkonnakohtu istumised.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Telefonala käsiraamat. Kokkuseadnud Joh. Frey. Merijõudude staabi väljaanne 1924. 57 lehekülge ühes joonestustega, kivitrükis.

Rgu № 42. Kirjanduse, kunsti ja kultuuri ajakiri.

Kodu № 21. Perekondlik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri.

Eesti Spordileht №№ 22, 23, 24. Eesti spordi keskliidu häälekandja.

Eesti Majandus №№ 41, 42. Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri.

Eesti Politseileht №№ 41, 42. Administratiivõigusline aegkiri.

Teadaanne.

Meie väljaantud „Tsiiviil- ja Kriminaal kohtupidamise seaduste“ müügi asjus sai vastavalt kokkulepitud, et hohtuametnikud ja Tartu ülikooli üliõpilased saavad nende Kohtupidamise Seaduste pealt hinnaalandust ja maksavad broshüüritult 500 mrk. asemel 375 mrk. ja üleni riideköites 550 mrk. asemel 425 mrk. kummagi Kohtupidamise Seaduste eest, missugune kokkulepe kestis kuni 25. oktoobrini s. a.

Kuna viimasel ajal paljud ametnikud ka teistest ministeeriumitest on meie poole pööranud ülemal tähendatud Kohtupidamise Seaduste alandatud hinnaga ostmise asjus, otsustas osaühisus „Noor-Eesti-Kirjastuse“ juhatus omal koosolekul 24. oktoobril s. a. nende sooviavaldusele vastu tulla ja Sõjaministeeriumi ametnikkudele Kohtupidamise Seaduste pealt hinnaalandust samal määral anda kui kohtunikkudele ja üliõpilastelegi (s. o. müüa broshüüritult 375 mrk. ja üleni riideköites 425 mrk. eest).

Alandatud hinnaga ostmise lõpu tähtsajaks on määretud 25. november s. a. ja tellimised tulevad saata otse kirjastusele.

Kõige austusega

O./Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“.

Vastutaw toimetaja: E. Limberg.
„Sõduri“ väljaanne.

Laske-eeskiri jalgväe relvadele

II vihk

IV jagu: **Kerge kuulipilduja**

Kindraltaabi VI osakonna väljaanne.

Saada „Sõduri“ talitusest, Tallinnas, Pagari tän. 1.

A. G. Dampf

(endine keisrikoja univormi rätsepp Petrogradist)
võtab vastu kõiksugu

maa- ja meriväe vormiriiete tellimisi

omas töökojas,

Tallinnas, Kaupmehe tän. № 15, krt. 3
(teisel korral).

**Sportala paremate tagajärgede
(rekordide) registreerimise kaardid.**

Hind 2 Mrk.

Saada „Sõduri“ toimetusest

— Tallinn, Pagari tän. № 1. —

Kindralstaabi 6. osakonna
poolt väljaantud

raamatuist

on

„Sõduri“ talitusest

veel saada:

Ratsasõidu õpetus. . . hind 50 mk.

Juhatused käsigranaa-
tide pildumiseks. . . „ 10 „

Kehaline kasvatus,
võimlemismängud
I vihk. „ 25 „

Kehaline kasvatus,
võimlemismängud
II vihk. Liidu jalgpall „ 35 „

R. Kent: Distsipliin „ 75 „

Laske - eeskiri jalgväe
relvadele. I osa . . . „ 120 „

Laske - eeskiri jalgväe
relv. II vihk, kerge
kuulipilduja „ 60 „

Ilmusid trükist

Kindralstaabi 6. osakonna väljaandel:

Jalgväe relvade materjaal-osa

K. k. Lewis (jalgväe mudel).

Üldine kirjeldus, õpetamise meetodid ja hoolekandmise reeglid jalgväe kompanidele.

— Hind 55 mrk. —

K. k. Lewis'i lasketakistused.

Lisa jalgväe relvade materjaal-osa K. k. Lewis'i juurde.

— Hind 10 mrk. —

Saada „Sõduri“ talitusest, Pagari tän. № 1, tuba 50.